

Přítomnost

35
Léty nezávislého
deníku

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 30. SRPNA 1939

ZA K 2.—

Radosti Pavla Grekova

JAN ALBERT

Proč mizely parlamenty

ZDENĚK SMETÁČEK

Jazyková nařízení

PAVEL HOFMAN

Nezaměstnanost inteligence

ROBERT KOLLÁR

Mateřská řeč ve stoupě

LUMÍR ČIVRNÝ

České městečko 1939

ZDENĚK RICHTER

Končíme akademické prázdniny — Radost ze Zlína — Dostat se ke státu

Bývanie a strecha nad hlavou — Velká národní cena umělecká

Byl Shakespeare Shakespeare? — Jak se vyslovují cizí sportovní výrazy —

Knihovna za rohem — Týdenní přehled

ODBORNÍ LÉKAŘI

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLÁ

odb. dětská lékařka. **PODOLÍ, PANKRÁČKÁ 14** (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9—10 a 2—4 hod. Tel. 441-77.

MUDr. ANTONÍN NEUMANN

odborný lékař nemocí pohlavních, kožních a kosmetiky **PRAHA II., Na Zbořenci 24** — třetí dům od Karlova náměstí. Ordínuje celý den. V neděli a ve svátek dopoledne. Telefon 41.728.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO**

ord. 3—4 hod. (a podle úmluvy). Telefon 393-79. **PRAHA II., VODIČKOVA 15** (Hlávčkův palác).

4 knihy o umění

kteří dosud nebyly na knižním trhu,
za značně zlevněnou cenu

● Umění a umělci na dvoře Rudolfa II.

hlubotiskových reprodukcí obrazů a soch Jana z Cách, Jana Breughela st., Daniela Fröschela, Mat. Gundelacha, Josefa Heintze, Jana Hofmana, mistra lobbkovických portretů, Jiljí Sadelera, Roelanta Saveryho, Jakoba Seiseneggera, Bartoloměje Sprangra, Adriana de Vries a Benedikta Wurzelbauera s popisem a s úvodem prof. Dra K. Chytila.

brož. K 7.—

● Krajiny ze čtyř století

obraz z pražského soukromého majetku od Adriana Isebrandta, hornoněmeckého mistra, Pietra Breughela st., Jana Breughela st., J. Mompera, H. Balena, Jana van Goyen, Simona de Vliegera, van Neera, Davida Tenierse, R. Vriese, Fr. Mierise, Al. Magnasca, Chr. Branda, J. Constabla, Ant. Mánesa, Aug. Piepenhagena, Ch. Piepenhagenové, J. Navrátila, V. Kraupy, G. Courbete a V. Riedla. Reprodukované hlubotiskem a montováno na přírodní papír. Úvod Dra H. Feigla.

v poloplátěné vazbě K 20.—

● Podobizny ze čtyř století

nejkrásnější portréty z pražského soukromého majetku, reprodukovány hlubotiskem a barevně. Autoři obrazů: flámský mistr, hornoněmecký mistr a francouzský mistr ze 16. stol., Moro Antonio, Moroni, Robusti, Mierevelt, flámský mistr 17. století, Jordaens, Reiner, Machek, Waldmüller, Navrátil, Amerling, Mánes Josef a Quido Purkyně. Úvod Dra H. Feigla. Obrazy jsou montovány na přírodní papír.

V poloplátěné vazbě K 20.—

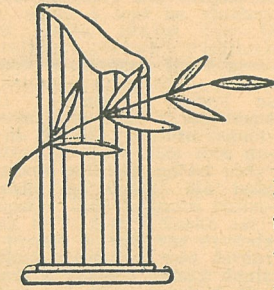
● O. Schneidrová: Podivíní

Album šesti barevných litografií, grafických fantasií s titulním listem, v obálce z přírodního kartonu.

Cena K 5.—

Cena všech čtyř publikací v jedné zásilce i s poštovním K 55.—, bez poštovního K 52.—

Topičův antikvariát • Praha Národní 11

Pilíře naší básnické tradice představují tyto vzorně vydané soubory našich největších klasiků

V E D I C I P A N T H E O N U

František Gellner: **BÁSNĚ**

Brož. 45 K, váz. 55 K

POVÍDKY A SATIRY

Brož. 45 K, váz. 55 K

PŘÍSTAV MANŽELSTVÍ — POTULNÝ NÁROD — FEUILLETONY

Brož. 45 K, váz. 55 K

Vítězslav Hálek: **BÁSNĚ**

2 svazky Brož. 35 K, váz. 50 K

CESTOPISY 12.50 K

ČLÁNKY LITERÁRNÍ A VÝBOR Z FEUILLETONŮ 12.50 K

DRAMATA 2 díly Brož. 25 K, váz. 35 K

POVÍDKY 4 svazky Brož. 50 K, váz. 70 K

K. H. Mácha: **DÍLO**

Jubilejní svazek (Máj, básně, dramatické zlomky. Prosa. Deníky, zápisníky, korespondence) Váz. 50 K

Božena Němcová: **BABIČKA**

Brož. 12.50 K, váz. 22.50 K

ČESKÉ NÁRODNÍ BÁCHORKY

A POVÍDKY Brož. 37.50 K, váz. 57.50 K

KORESPONDENCE

Brož. 47.50 K, váz. 57.50 K

POHORSKÁ VESNICE

Brož. 12.50 K, váz. 22.50 K

POVÍDKY A BÁSNĚ

Brož. 35 K, váz. 45 K

SLOVENSKÉ NÁRODNÍ POHÁDKY

A POVĚSTI Brož. 35 K, váz. 45 K

Václav Šolc: **DÍLO**

Brož. 30 K, váz. 40 K

U knihkupců

Fr. Borový

U knihkupců

Praha I, Národní tř. - Bratislava, Dunajská ul.

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY, schodiště A.

Tel. 315-28.

OBSAH PŘÍTOMNOSTI č. 34: Pavel Hofman: Luk a šipy Španělska. — Jan Drda: Jak se dělá aféra. — V. Kluzák: Sklizeno. — Miroslav Míčko: Je české umění? — Naše lázně. — V. Strnad: Bílá válka. — Týdenní přehled. — Potíže s moderním uměním. — Generálové u kulatého stolu v Kremlu. — Konec protičeských štvanic na Slovensku. — Mnohoobrobníci.

Přítomnost

řídí **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TŘÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok K 100.—, na půl roku K 50.—, na čtvrt roku K 25.—, jednotlivá čísla K 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohléd. pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter. TISKEM ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA 62.

Radosti Pavla Grekova

Přišlo to pro něho jako blesk s čistého nebe? Stál před novou situací překvapen?

Ach ne, to byste neznali Pavla Grekova — nemusíme snad znovu představovat tuto figuru úspěšné moskevské divadelní hry, která je v mimodivadelní skutečnosti ústřední postavou byrokratického režimu Ruska. Především je Pavel Grekov jako Turek, jenž ke každému obratu řekne svoje Allah akbar. A pak stojí v jeho žurnále pod velikým nadpisem „Pakt o neútočení“ menší podtitulky, hlásající, že kritické napětí bylo tím zmírněno a že Sovětský svaz pohotově přispěl k zachování míru v Evropě. Nu, a to je pro ruského činovníka dnes to hlavní. Pavel Grekov, typ dnešního ruského činovníka, je mírumilovný, pokud je postarano o bezpečnost jeho ruské vlasti. V zajišťování klidu a obrany SSSR je však nový pakt článkem jistě svrchovaně logickým a prospěšným.

Náš hrdina, typický dnešní ruský člověk, tedy zpráve okamžitě uvěřil a měl z ní radost. Jeho dovolená nemohla mít šťastnějšího zakončení. Obchodní smlouva s Německem mu zajistí nové stroje v závodě; ty staré, ani ne tak příliš staré, byly — víme — polámaný sabotážníky, kteří takovým strojům pořádně nerozumějí a nenajedí se doma dost, aby mohli vydržet jejich tempo. Politický doplněk hospodářské smlouvy bude znamenat pro Pavla Grekova klid.

Čtyři měsíce se vyjednávání západních diplomatů v Moskvě nemohlo dostat s místa. Pak přijeli dohodoví generálové a objevily se nové obtíže. Nebo to byly staré obtíže? Netýkaly se prý Dálného východu, v tomto bodě lze patrně věřit moskevskému dementi. Jednou, později, hodně pozdě bude ještě pro dějiny stržena rouška s tajemství, proč a jak se vlastně Vorošilov nedohodl s pozvanými vojáky Velké Británie a Francie. Pak se také najdou historikové, kteří to dovedou zaznamenat sine ira et studio.

Vyjednávání s Říší bylo mnohem, mnohem kratší a jeho úspěšný závěr byl bleskový. Leccos bylo k němu připraveno ovšem už předem: tak se teprve nyní dodatečně objasnilo mnohé na příčinách odchodu anglofilského Maxima Litvinova. Kdysi v Bismarckové éře kolísalo Rusko ve své zahraniční politice mezi frankofilským Gorčakovem a protifrancouzským Šuvalovem, aby se nakonec ustálilo na gorčakovské linii; dnes po podobném kolísání vítězí v Moskvě duch Bismarckova přítele hraběte Šuvalova.

V tomto duchu byl sjednán s Říší úvěr 200 milionů marek a na jeho základě pakt o neútočení. Pavel Grekov se raduje: Chamberlain se bude zlobit. Ruský medvěd se nechytí do jeho pasti. A kdyby Pavel Grekov vůbec něco věděl o Železném kancléři, chápal by, že nyní bylo dosaženo toho, čeho si kdysi kníže Bismarck tolik přál pro svůj národ.

Evropa žije dnes ve válce nervů, třebas o tom Pavel Grekov mnoho neví. Prozatím — jak dlouho, jak krátko ještě? — se hraje o budoucnost světa psychologickými

kartami. V š e c h n o, co se teď děje kdekoli na zeměkouli, všechno, co se teď podepíše s jakýmkoli úmysly, působí teď, okamžitě na frontě této nervové války. Kdo se dožije, uvidí, co všechno se v další budoucnosti stane na základě nového paktu; dnes by mohl jen slepý nevidět, že jeho podpis je velikým triumfem a úspěchem Říše, která v něm porazila svoje obkličovatele na rozhodujícím místě a v rozhodujícím okamžiku.

Každý přítel mírumilovného řešení gdanské otázky má pravdu, tvrdí-li, že uzavření německo-sovětského paktu mohlo spíše než cokoli jiného naladit Polsko k ústupnosti. Kdyby se teď, třeba s určitým opožděním, splnilo Ždanovo proroctví o novém Mnichovu, mohl by si Pavel Grekov říci s vnitřním uspokojením, že moskevská vláda přispěla k jeho splnění podle svých nejllepších sil.

Jako vždy má budoucnost v zásobě různé možnosti. Chamberlain pořád nechtěl přistoupit na moskevské podmínky: rozmyslí si to teď a půjde dříve nebo později do rudé Canossy? Nebo prostě opustí Downing street 10 a odejde na trvalý odpočinek, který by mu tolik lidí rádo dopřálo? Nic tomu nenasvědčuje; zdá se dokonce, že oposice je mnohem smířlivější a hledá cesty do společného tábora.

Chamberlainův mnichovský deštník stojí prý teď ve vitrině nějaké výstavy. Kdyby se jeho pán snad přece odhodlal vydat se na novou cestu s novým parapletem, setkal by se na nové konferenci jistě už i se sovětským zástupcem, jenž by tam směl právem zasednout na čestném místě. Bude-li však Londýn dál tvrdošíjně podporovat Poláky, ničevó, řekne si Pavel Grekov, nebudeme za nikoho tahat kaštany z ohně.

Pokud jde o našeho Pavla Grekova, mne si spokojeně ruce. Vždyť teď bude mít v továrně nové mašinky, které vydrží zase několik měsíců; a v politice bude mít pokoj od Evropy, ať se tam děje co děje. *Jan Albert.*

týdenní přehled

Anglie bez Ruska

Protivníci Německa nepotřebovali, ba, pokud šlo o Poláky, vlastně se obávaly plného válečného vystoupení armád Sovětského svazu i v roli spojenců na svém území. Potřebovali však nutně materiální pomoc, které se jim na východě citelně nedostávalo. A hlavně potřebovali naprosté uzávěry Říše od dodávek surovin a potravin. Blokáda je klasičkou a nejúčinnější zbraní Anglie. Čin Stalinův — a osobní účast diktátora při podpisu smlouvy svědčí, že je to věcí jeho vědomé odpovědnosti — vytráží Anglii tuto její nejvlastnější zbraň z ruky a přenáší celou váhu svého mocenského potenciálu právě na druhou stranu.

Teprve dnes tedy nabývá plného reliefu otázka, kterou jsme vyslovili již po prvním oznámení obratu: jaký to bude mít vliv na válečné vyhlídky v Evropě? Dnes už nestačí se tázat, zda možno postupovat proti Němcům i bez Rusů, nutno doplnit: zda možno proti nim postupovat, i když budou Rusy podporováni?

(Rudolf Procházka v „Národních listech“)

Je Rusko překvapením?

Britská a francouzská diplomacie pěstovaly drahnou dobu stromeček dohody se Sovětským svazem. Když stromeček vydal první plod, vztáhla se jiná ruka a plod utrhla. Je nad tím po světě veliké překvapení. Snad by však nebylo tak veliké, kdyby se bylo pamatovalo, že sovětské Rusko je komunistický stát, v němž nejen vnitřní zřízení, nýbrž i zahraniční politika, zvláště za nynějšího vedení, je založena na komunistickém učení. Je celkem známo, co si komunismus myslí o kapitalistickém světě mimo ruské hranice, bez ohledu na to, jaké je v něm státní zřízení. Podle těchto názorů pak zařizuje svou zahraničně-politickou taktiku. Ve světě nynějšího obratu dostává mnohé z toho, co předcházelo, teprve správný smysl a zabarvení, tak na příklad pád Litvinovův nebo známý článek Ždanovův v „Izvěstijích“, který vyšel koncem července a byl citován také německým tiskem. Tam se mluvilo o „druhé imperialistické válce“, která se chystá, a o snahách, svalit její tíhu na bedra Sovětského svazu. Ukolem Sovětského svazu podle výkladu Ždanovova je zabránit tomu, aby se tato válka přenesla na sovětské hranice. Sovětská diplomacie se nyní zařídila podle této směrnice a vyhnula se hrozičímu západoevropskému konfliktu tím, že zaujala stanovisko neutrální. Sovětská účast ve Společnosti národů včetně paktu s Francií a bývalým Československem byla vlastně jen mezihrou, po níž se Sovětský svaz vrací k svým původním koncepcím z prvních let poválečných. („Lidové noviny“)

Ríše a SSSR se hospodářsky doplňují

ssm — Berlin, 21. srpna. Říšský list „Freiheitskampff“ píše v komentáři k uzavření německo-sovětské obchodní smlouvy takto: Německo a sovětská Unie jsou v hospodářském smyslu dvě země, které se nejlépe doplňují. Rozsáhlá pole v Rusku s nesmírným obilním bohatstvím, suroviny a kovy Urálu a ostatní bohatství země, jsou pro německý trh velice významné a právě tento velký trh je může spotřebovat. Naopak zase sověto-ruský partner najde v německém průmyslu všechny své potřeby nejrůznějších výrobků, které poskytuje německý trh. „Freiheitskampff“ projevuje dále naději, že lze ještě obchod mezi oběma zeměmi zvýšit a že lze ještě oživit obchodní vztahy mezi Sověty a Ríší, neboť výměna zboží mezi Velkým Německem a sovětskou Unií může dostoupit výše co nejvyšší. V této výměně budou oceněny metody německého výměnného obchodu, zboží za zboží, které v daném případě znamená hlavně obilí a suroviny z Ruska za hotové německé výrobky.

Britští a francouzští generálové byli v moskevském museu

Britsko-francouzská vojenská komise se včera nesešla k společnému zasedání se sovětskými vyjednávači. Jak se proslýchá, prohlíželi si členové delegací místo toho museum v Kremlu. (ČTK)

Vláda vybízí ke klidu a rozvaze

Mezi lidem se hodně hovořilo po loňském podzimu, že rozhlas a tisk neumí nic jiného, než vyzývat k rozvaze a klidu. Nyní o pět jest nutno nabádat celý národ, aby zdravému rozumu a střízlivé úvaze dal přednost před prázdným politikářením a odhadováním světových poměrů. Ať se komu líbí nebo nikoli, budeme častěji opakovat výzvy k střízlivosti a reálnímu myšlení proti romantismu, jen z toho jednoho důvodu, že máme rádi svůj národ a že nám jeho osud leží víc na mysli, než různým politikářům, kteří vymyšlenými zprávami vzněcují mysl lidu. I vláda uznala za vhodné a nutné, obrátiti se k českému lidu zvláštní výzvou. V sázce jsou veliké věci, větší, než prostý člověk může domyslet. Naše dnešní postavení ukazuje jen trochu prozíravému člověku, že českou mysl nesmí ovládat nic jiného, než zdravý rozum. Sběh událostí v posledních dnech mohl otevřít oči i těm největším snilkům. Jsme příliš malým článkem v obecné světové politice; jen krátký pohled na mapu a připomenutí si spádu událostí může vyléčiti romantiky a důvěřivce, spoléhající na zázraky. Jediným naším národním programem jest uchování a zajištění života českého národa.

Stále nutno připomínati události loňského roku, když vidíme dnešní svět v křečích a nejistotě. Kolik to bylo zklamání v neochvějně víře přemnohých! Kolik snů se rázem zlomilo! Objevují-li se ještě dnes letáčky, jež přirozeně v prostých neinformovaných lidech budí rozruch a nekldi a svádí k novému snění, lze to nazvat jinak, nežli zločinem na národě? Skýtá-li se ještě dnes sluch a víra vyloženě fantastickým zvěstem, třeba národní masa hledí rozumně a reálně na vývoj světových poměrů a vlastní poměry naše, jak nenabádati k roz-

umu, rozvaze a klidu? Kolik víry se připínalo ke zprávám některých cizích rozhlasů a jak předpovídaný vývoj vskutku dopadl? („Venkov“)

Inteligence nesmí přestat mluvit!

Nové poměry ukládají zvláště duševním pracovníkům, aby se ozvali. Prostý člověk manuální práce koná národní povinnost prací na poli, v továrně, v dílně. Inteligence, jež bývala zvana s o l i z e m ě, jest povinna vésti, veřejné mínění tvořiti, duchovní statky hájiti. Nějak se odmlčeli mnozí intelektuálové... To nestačí, slyšíme-li jejich mínění za zavřenými dveřmi, kde se srší nápady a odvahou, a hlavně kritikou. Věcná kritika pro kritiku, šuškáni a napadání osob není tvořivá práce. Existuje mnoho problémů, ožehavá témata, náměty, z nichž může růsti zdravý život národa. Proč inteligence mlčí? Proč mlčí historikové, jimž zvláště se nasýtá tolik vědecké práce? Proč se neozvou právníci, když mnohé problémy přímo volají po řešení? A proč se halí do anonymity mnozí intelektuálové?

Národ nechce anonymů. Chce vůdce, hlasatele svých ideálů, lidi stříhlivé, reálně myslící, nebojácné, kteří za svou pravdu dovedou stát. Národ Husův potřebuje dostatek lidí, kteří obhájí pravdu a ponosou odpovědnost za vůdčí roli v duchovním životě. Denně jest potřeba siliti víru, že jediné a b s o l u t n í jednota všeho českého lidu jest jeho spásou. Nejvýznamnější osobnosti národa měly by karati výstrelky a odsuzovatí ty, kdož o své službě pro národ mohou se udušovat, ale jeho politickou jednotu bortí a otrásojí jednotou mravní. Naši vědci, spisovatelé, básníci, umělci, právníci, historikové a filosofové jsou povinni hovořit jménem lidu a k duši lidu.

(R. Halík ve „Venkově“)

Není pravých a levých

Redakcím denních listů docházejí poslední dobou četné dopisy, v nichž se odsuzuje záměrné štvání proti českým lidem. To věcné taxirování lidí na pravé a levé u rozhodné většiny národa zmizelo. Všichni jsme si oddechli, že již neexistuje žádná pravice ani levice, ale že ožil sjednocený a sobě věřící národ.

V dopisech, jež docházejí, čteme dojemná slova, jak lid sám úzkostlivě stráží národní jednotu. Zbytky šeptané propagandy, osobní agitace a šíření rozkladných tendencí a napadání zasloužilých lidí nikoho nezmate. V dopisech desítek lidí čteme upřímný souhlas se zrušením politického stranictví a silnou vůli, aby tak bylo navždy. Kdo by počítal na vzkrášení starého tříštění, byl by v rozporu s ohromnou většinou lidu. Ale stejně musí přestat již jednou ono vzájemné kritisoání a odsuzování, byl-li někdo příslušníkem některé strany, byl-li stoupencem pravého či levého směru. Lid sám cítí, že není službou národu, odsuzuje-li někdo stále a stále bývalé strany, již neexistující, a napadá-li surově bývalé vedoucí osoby. (R. Halík ve „Venkově“)

O německé školství v Protektorátu

Zajímavý článek o německém školství v Protektorátu přináší „Budweiser Zeitung“. Píše, že podle statistiky Čechů je v Protektorátu 6.554.000 Čechů a 240.000 Němců, tedy 4%. Podle této statistiky se k začátku školního roku nedostávalo Němcům u srovnání se školstvím Čechů 156 národních škol a 20 škol měšťanských. Po 15. březnu nebylo tu vlastního německého školského úřadu a tak tu byl jen německý Kulturverband jako ochranná organizace pro německé školství. Ale území, z nichž Kulturverband dříve dostával nejvíce prostředků pro školskou práci, sudetoněmecké území, bylo odloučeno a zůstaly jen jazykové ostrovy. Pouze brněnský jazykový ostrov byl finančně silnější. Německý Kulturverband přes obtíže přikročil okamžitě k práci. Otázka získání prostředků vzhledem ke kulturní a národně-politické důležitosti německého školství mohla hráti jen druhořadou roli. A tak dnes po 20 letech zanikání a ústupu vidíme opět rozkvět německého školství v Čechách a na Moravě.

Při této obnově německého školství byla nesnáz s nedostatkem učitelských sil. Vzhledem k tomu, že Němci jsou rozptýleni v různých částech Protektorátu, jsou plány německé školní děti ubytovat přes týden ve společných domech v sídlech školy. Tak by se umožnilo nejen důkladné vyučování a úplný dozor, ale byla by tím dána též základna pro pravou výchovu k pospolitosti v nacionálně-socialistickém duchu. Nesmí se zapomínati, že velký počet německých dětí nyní podchycených vyrůstal v čistě českém okolí. Často po léta musily navštěvovati čistě české školy. Nyní nutno tyto děti uvést do kruhu německých spolužáků a soukmenovců. („Venkov“)

Vyvážet nebo zemřít

ČTK. Lipsko. Letošního podzimního veletrhu v Lipsku nezúčastní se jednotliví vystavovatelé z Čech a Moravy, nýbrž oblesalo jej ministerstvo obchodu rozsáhlou expozicí podle výtvarných návrhů arch. Hesouna.

Středem pozornosti četných návštěvníků je ta část výstavy, jež pod nadpisem „Vyvážet nebo zemřít“ ukazuje ve formě výtvarných diagramů, že Čechy a Morava mají při stejném podílu obyvatelstva zaměstnaného v průmyslu a živnostech daleko větší hustotu obyvatelstva než v ostatní Říši (u nás 150, v Říši 135 obyvatel na 1 čtver. km). K tomu se připojuje další plastický diagram, ukazující, že národní důchod náš je asi o polovinu menší než v Říši a podíl jeho, tvořený vývozem, zejména průmyslovým vývozem, je naopak nepoměrně vyšší. Z toho plyne požadavek přiměřeně vysokého vývozu a rovněž hospodářské samostatnosti naší jakožto podkladu národní svébytnosti a politické autonomie.

Jak se revidovaly učebnice

Důsledky předprázdninové revize učebnic projeví se prakticky teprve začátkem nastávajícího školního roku. Starší učebnice, děděné po dorůstajících sourozencích, nebo sklady některých druhů chudinských učebnic na školách stanou se najednou počátkem školního roku bezcenné. Je třeba na to upozornit hned teď, aby se zachránilo z národního majetku aspoň něco, než plameny kuchyňských a školních kamen promění sklady knih v šedivý popel. Že jde skutečně o národní majetek, toho dokladem je odhad ceny učebnic na školách národních, odborných a středních, kterou revisní komise určila na dvě stě milionů korun. Jde jen o knihy v obchodě bez antikvariátů a knihoven. Je vidět, že při revisi hrála tedy roli i otázka hospodářská.

Oč šlo při revisi knih? Podle Věstníku pedagogického musela být každá učebnice písemně posouzena odborníky. Nebyla to práce snadná. Písemně a s odpovědností posoudit na dvanáct set učebnic, probírat se důkladně stránku za stránkou počtářskou knihou, piplat se skoro s každou větou, ba i slovíčkem v řadě dějepisců a zeměpisů, udělat si nucenou procházku všelijakými čítankami s mravoučnými články, to věru nebyla práce hodná závidění. Při tom se musilo postupovat přesně podle vydaných šablon, nesměly se překročit revisní podmínky výchovné, národní, státní, pedagogické, křesťanské, metodické, technické a pod.

Celkem šlo o prohlídku 156 učebnic pro české školy obecné, 235 knih pro školy měšťanské, 352 učebnic pro české školy střední a učitelské ústavy a konečně 450 knih pro školy odborné, obchodní, průmyslové, rodinné a živnostenské. Na vydání těchto knih je zúčastněno pětadvacet nakladatelů. Ze všech zavedených knih nevyhovuje na školách obecných asi 11 procent, na měšťanských 16 procent a na školách středních 9 procent. Přihlédneme-li k jednotlivým předmětům, nevyhovují skoro všechny učebnice zeměpisu a dějepisu. Také převážná část čítanek má mnohé závady, které se musí odstranit postupně. Bude tedy vzato počátkem školního roku z oběhu deset procent jednotlivých dílů zavedených učebnic a asi šedesát procent bude nutno opravit při příštích vydáních.

(„Lidové noviny“)

Národní divadlo zahajuje

Býval to den jako jiný, když Národní divadlo po prázdninách znovu otvíralo své brány: prostě zahajovalo delší sezonu. A přece tentokrát se zdá ten den nějak významnějším. I Národnímu divadlu jako by se nyní zplna zase vracel ten symbolický význam, jímž přerůstalo své umělecké poslání. A vpravdě bylo také vždy něčím víc: právě symbolem národního sebevědomí a rozmachu, jež si jím samy sobě vytvořily památník a chrám. Jím si národ názorně uvědomoval svůj život a růst, sám sebe jím uctíval, protože si je také sám vybudoval, na nic a na nikoho se nespolehá, leč na sebe, na svou sílu a obětavost, nezdolnou ve víře. Proto ten právem hrdý nápis „Národ sobě“ na jeho štítě.

A v přímé spojitosti s tím je dnes Národní divadlo znovu symbolem ještě jiné skutečnosti: samými dějinami svého vzniku. Budováno z příspěvků nejširších vrstev, i těch nejhudších, rostlo jako výtvar i jako výraz národního společenství, objímajícího jednoho každého a všechny bez rozdílu: znázorňovalo

nedílnou jednotu národa a lidu, pokračujíc takto v tradici českého novodobého divadla od jeho prvních kroků. Neboť komu že hrávali „vlastencové z Boudy“, potom herci Štěpánkovi a Tylovi nežli obecenstvu nejlidovějšímu, tovaryšům a řemeslníkům? Jen a jen tak se stalo české divadlo nad jiné mocným nástrojem národního obrození a uvědomení, zůstávajíc věrno tomu národně lidovému duchu i ve výtvorech svých dramatiků od Klicpery a Tyla až potom k Jiráskovi, Dvořákovi a Čapkovi. České divadlo značovalo víc než zdroj estetického okouzlení, neřku-li pouhé zábavy. A jako by se mu nyní nebývale vracelo i cosi z toho poslání. Operní cyklus s díly Smetanovými i cyklus české činohry ukázaly, že český divák vstupuje dnes znovu do hledišť, aby tam především a dychtivě naslouchal hlasu národní duše a sudby, jejích dějin hrdinských i tragických, její úzkosti i víry, jenž k němu promlouvá z výtvorů českého skladatele a básníka.

V tom, že takto uskutečňuje pocit národního společenství, jež dává přímo prožívat, tkví dnes nebývalé poslání českého divadla a Národního přede všemi.

(A. M. Piša v „Národní práci“)

Nová úřední opatření v českém filmu

Ve schůzi Filmového poradního sboru byly přijaty tyto nové zásady, jimiž se v budoucnu musí řídit česká filmová výroba:

1. Aby nebyly připuštěny k promítání v českých biografech ony filmy, v nichž hlavní role hrají židovští herci. Při tom budiž postupováno analogicky podle zásad, platných v tomto směru v Říši.

2. Aby nebyly vzaty na vědomí výrobní programy oněch filmů, na jejichž výrobě jsou jakýmkoliv způsobem účastní nearijci. Na tyto filmy také nebudou udělovány podpory z veřejných prostředků.

3. Totéž platí o filmech, na jejichž výrobě jsou účastní prokázaní členové zednářských lóží, o nichž je to v době rozhodování o vzeti na vědomí známo. Pokud jde o scénáře, koupené po 1. září 1939, budiž předem vyžádáno dobré zdání v tomto směru u VIII. sekce Kulturní rady Národního souručenství.

4. Toto usnesení se nebude vztahovat na filmy, jejichž výrobní program byl vzat na vědomí, i když bude dodatečně zjištěna účast svobodného zednáře. Výrobní program u filmu, který nebyl vzat na vědomí pro účast svobodného zednáře ve výrobě filmu, bude při výměně dotyčné osoby osobou nezavadnou považován za nový výrobní program.

Pomník dra A. Zátky v Č. Budějovicích odstraněn

Časopis „Jihočeská jednota“ přináší následující zprávu: „Ve čtvrtek začalo se s odstraňováním pomníku dra A. Zátky, který stál před radnicí. Nejdříve byla opatrně sejmuta kovová socha a neporušená dopravena do městského musea. Těžký vysoký mramorový podstavec, na němž socha stála, byl uložen ve dvoře radnice.“

Čtyři hejtmani

V Náchodě jsou nyní čtyři okresní hejtmani. Jeden je aktivní, JUDr. J. Šerpoň, a tři pensionovaní: ministerský rada B. Beyerle, vládní rada JUDr. Otakar Bayer a vrchní rada J. Kučera.

(„Polední list“)

Čech jmenován profesorem v Bratislavě

Slovenská vláda potvrdila po souhlasu ministerstva školství a vyučování Slovenské krajiny řádným profesorem na slovenské universitě v Bratislavě pro starověké dějiny Ph. Vojtěcha Ondroucha, rodáka z hanáckých Smržic u Prostějova.

(„Polední list“)

Anglie dává přednost Arabům před Židy

Londýn, 21. srpna (CER.) — V jednom z nejrozšířenějších londýnských deníků „Daily Expressu“ byl uveřejněn v rubrice „Opinion“ (Mínění) článek nadepsaný „Sionisté“, který je velmi příznačný pro vývoj anglického veřejného mínění, pokud jde o židovskou otázku. V článku se praví:

„V Ženevě zasedal sionský sjezd. Četli jsme o útocích na britského ministerského předsedu a o zuřivých projevech proti

britskému vládnímu plánu o Palestině. Dříve než sionisté odsoudí britský plán a dříve než budou působiti potíže britské vládě a znepokojuvati ji, nechť dobře uváží, co znamená Velká Británie pro židovskou rasu.

Tato země je útočištěm a silou Židů. Žádný jiný národ kromě anglického není tak liberální, pokud jde o rasové předsudky. Židé, kteří žijí a pracují mezi námi, jsou považováni za nám rovné a nikoli za cizince. Mohou v této zemi dosáhnouti nejvyšších úřadů. Jsme hrdi na svou minulost. A jsme ochotni pomoci židovským uprchlíkům v jejich nynější tísní. Mnoho z nich našlo již u nás útočiště. Je pravda, není zde místa pro další uprchlíky. Ochotně jim však dovolíme, aby si vybudovali domov v těch částech Britského imperia, které jsou méně hustě obydleny.

Sionisté však žádají více než to. Žádají, abychom zřídili pro ně domov v zemi, která je již plně obydlena jinou rasou. Palestina je národním domovem Arabů. Sionisté však žádají, abychom tam pro ně našli místo tím způsobem, že si odcizíme široké masy mohamedánského obyvatelstva imperia. Palestinský vládní návrh je spravedlivý návrh. Přinese Palestině mír a pořádek, o nějž se palestínští Židé mohou podílet. Jedinou alternativou jsou další léta krveprolívání, další nesnáze pro Británii a neustálá občanská válka. Nechť všichni Židé na světě spolupracují, aby přestali býti pramenem slabosti pro Británii. Neboť padne-li Británie, údělem židovské rasy budou bída, neštěstí, utrpení a zkáza.“

Chamberlainovo mnichovské letadlo shořelo

Londýn, 23. srpna. (ssm.) Nedávno došlo u Belfortu ku nouzovému přistání dopravního letadla Lockheed D 14, které obstarávalo službu mezi Londýnem a Curychem, při čemž stroj shořel. Zavazadla a pošta byly úplně zničeny, kdežto cestující vyvázli pouhým leknutím. Jak nyní sděluje „Manchester Guardian“, jde o letadlo, kterým letěl Chamberlain v září minulého roku ke konferenci čtyř mocností do Mnichova.

poznámky

Končíme akademické prázdniny

Končíme my, kteří jsme maturovali, my, kteří jsme složili kolokvija, kteří jsme po zdolání všech úskalí semestrálního testování získali konečný test, potvrzující ukončení jednoho roku vysokoškolského studia, my všichni již skorem končíme prázdniny a tím i jeden rok nejkrásnější části svého života. A my právě chceme si říci několik slov, která se sice nehodí do mluvy študácké, nehodí se do toho rozpoložení akademiků, kteří již mají vysvědčení o své vyzrálosti v muže a ženy. Nehodí se, bohužel, ani do myšlenek a řečí mnohých z nejmladších ročníků našich vysokoškoláků pro příliš vážná slova a za ty se dvacetileté mládí ještě jaksi stydí — i když o jejich závažnosti je plně přesvědčeno a uznává je.

A oč běží? O získání většího uznání pro nás, mláde. O názor těch starších na nás, o naše schopnosti, o naše obecné vzdělání, o naše človecenství. Zkuste — jako já zkusil — zeptat se vysokoškolských profesorů a docentů, co říkají o naší generaci. Bude to truchlivé. Žádný zájem o svůj vyvolený předmět, vědu či techniku, žádný rozhled, žádné nadšení. Byla-li to kdysi blaseovanost tak zvaných akademiků, kteří pokládali zájem o svůj obor za jakýsi poklesek, je to dnes zase přílišný realismus, který brání studentům, aby se zajímali o víc, než o to nejnütnější, co musí znát ke zkouškám. Zde je snad největší chyba a jedna z příčin nezaměstnanosti naší inteligence. Naprosto žádný rozhled, neschopnost vlastní cesty, neznalost jazyků a nedostatek vůle k prohlubování a rozšiřování svých znalostí.

Já vím, že je to i chyba střední školy. Nejsem ani pedagog ani reformátor, ale marně hledám odpověď na otázku, proč musí středoškolač znát, co napsala třebas ta a ta spisovatelka, o níž, kromě učebnice nic neslyšel, ale nemusí vědět o existenci Mikoláše Alše, proč musí znát používání plusquamperfektu u románských jazyků, ale nemusí nic vědět o principu letadla a automobilu. Pro znalosti letopoctů všech punských válek nedostane se v dějepisu ani ke kostře

kulturních dějin lidstva a našeho národa, nedoví se, kdo to byl Mucha a Mánes a Dvořák. Na ty, kdo tvořili významnost k našemu národu v celém vědeckém světě, na Purkyně, na Presly, na ty na střední škole nezbylo místa. Já vím, je to těžké pro profesory i pro žáky, protože osnova je nade vše, ale to vše musí mladý akademik získat sám — proto je akademik.

A tak musíme, my mladí, začít sami, sami dohnat, co nám chybí, sami se dívat po světě, sami přemýšlet a sami jít kupředu. A k tomu bych vás chtěl, mladí přátelé, dnes vyzvat.

Prázdniny mezi maturitou a vysokou školou jsou nejkrásnější. Již jste si odpočinuli, pokoupali, pocestovali, pohráli s prací při pomoci v hospodářství a snad za měsíc půjdete k zápisu na vysokou školu. Nikdo nemusel před tímto krokem tak mnoho přemýšlet, jako dnes vy. Kde jsou vyhlídky a kde ne. Co vy, mladé ženy, s touhou po práci. A co vy, mladí přátelé, s touhou po úspěchu, po vyniknutí ve vašem oboru. Měl bych vám radit, abyste se ještě napřed převědčili, kde vám v budoucnu bude kvést pšenice? Měl bych vám radit povolání, která budou mít po 5—6 letech budoucnost? Ne — tak si nevybírejte! Nevěřte těm nešťastným zprávám, v nichž jsou stovky nezaměstnaných inteligentů, nevěřte, že vy také budete mezi nimi. Neposlouchajte je a věřte sobě. Jsou mezi vámi rození lékaři, a právníci, rození technici a vědci. Jděte každý za svým ideálem klidně, beze strachu o svůj budoucí chleba. Je-li ovšem vašim ideálem jen ten chleba a trochu blahobytného živobytí, máte-li jen zájem o lehké vydělávání peněz, pak už dál nečtěte a jděte za tou chlebařinou svojí vlastní cestou.

A vy ostatní, jděte klidně ku předu, ale hlavně jděte vytrvale. Vysoká škola, to není jen volnost chodit nebo nechodit na přednášky, to je práce a tuhý život. Práce, veliká, samostatná, práce celého člověka a ne jen několik hodin učení, jako dosud. A jste-li na pochybách, hodíte-li se k vysokoškolskému studiu, pak bych vám mohl dát, snad příliš jednoduchou radu. Jděte za svým koníčkem (nemyslím tím ovšem filatelii, kopanou nebo swing). Každý z nás má v sobě ukrytý zájem o nějaký vědní nebo technický obor, o metody výrobní či obchodní, o umění. Snad si to ani neuvědomujete, a je na vás, nyní ten zájem najít. Právě nyní, o prázdninách se věnujte sami sobě. Zamyslete se nad tím, co vás zajímá, která práce by vás těšila, jak si představujete svůj budoucí život. Pak si najděte ve svém okolí nějakého staršího kamaráda téhož vyznání životního, zeptejte se, jak to tam u nich na vysoké škole chodí a přečtěte si nějakou jednoduchou učebnici toho oboru. Nedejte se zaleknout prvním neúspěchem, nelekňte se té učenosti knih, kterým mnohdy nerozumíte. Přemýšlejte, luštěte nesrozumitelná místa jako detektivku a čím větší problém, tím větší vaše radost na konci. Vaše středoškolské úspěchy z předmětů, blízkých vyvolenému oboru, vás nesmí mýlit. Znáám výborné techniky, kteří jen tak že prošli z deskriptivy, a znám botanika, který byl z tohoto předmětu napomínán k větší pilnosti v kvintě. A podobných případů je mnoho.

Chcete-li si vybrati dráhu vědeckou, materiálně podloženou jen chabými vyhlídkami na středoškolskou profesuru, pak si to rozmyslete teprve důkladně. A když to vaše přemýšlení dopadne ve prospěch vědy, pak jděte dál vytrvale a bez bázně. Věda, to u nás neznamená — a hned tak nebude znamenat — blahobyť, pohodlný život. Musíte se nejdříve odhodlat k obětování svého pohodlí, velkých výdělků, a připravit se na život skrovný a prostý, na práci, kdy namnoze život jednoho člověka nestačí k dožití do cíle. K té úžasné skromnosti našich vědců musíte si uvědomit slavné verše Kollárový, a spokojit se i jen urovnáváním cesty pro budoucí.

A ještě jednu, lidskou stránku našich budoucích vědců. Prosim vás, nezeňte vše do extrémů. Nechtějte být originální svým vystupováním a oblekem. Není dnes trapnějšího zjevu, ať muže či ženy, než budoucí „vědec“, který neuznává holiče ani britvy, žehličky ani kartáče, který neví, že hřeben a pilníček patří k výzbroji muže a ženy, i když v jejich hlavě vězí tisíce jmen našich kyticěk, nebo stovky paragrafů ze sbírky zákonů. Vězte, že existuje Česká filharmonie a Národní divadlo, že příroda je krásná i bez vratiprсту a terminální tyčinky, a že lidské osudy jsou zajímavé i bez prováděcích nařízení k zákonům. Uvědomte si, že právě největší odborníci (stejně jako skuteční cestovatelé) dovedou mluvit ve společnosti tak, že ani za celý večer nepoznají, co je je-

jich vlastním oborem. Ale to jsou skuteční vědci, s širokým rozhledem a bez klapků na svých vědeckých očích, které by jim dovolovaly jen usměrněný pohled do jejich úzkého vědního tunelu.

A tak dnes, ku konci prázdnin, přestaňte již věřit, že jste maturitou vyčerpání, unaveni, nebo snad dokonce přepracováni. Neříkejte to nikomu, náhodou při tom může být někdo, kdo také maturoval — a ten ví, co to je za „dřinu“. Věnujte se hodně tělesné práci, hodně čtěte klasickou literaturu (teprve nyní jí můžete přijít na chuť), a hlavně hezky brzo ráno vezměte si nějakou odbornou literaturu a zkuste se do ní začíst a poznat — dokud je čas — jak by se vám to líbilo, kdyby se tento předmět stal celým vaším budoucím životem. Čtěte, přemýšlejte o čteném. Zkuste to, co jste přechoťli, vložte svým neexistujícím žákům; choďte venku, v přírodě i mezi svědky lidského snažení s očima otevřenými. Přemýšlejte, co je dál, dál za tím, co jste slyšeli nebo čtli, dál za tím vším, co již znáte, snažte se to poznat, hledejte a přemýšlejte. A jakmile se vám to bude líbit, pak to již budete umět a máte z poloviny vyhráno. Snad v budoucnu pochopíte, že radost z poznání je daleko větší, než radost z vydělaných peněz a získaného blahobytu.

A zůstane-li vám z dnešního povídání jen jedna myšlenka, nebát se a s chutí do toho, pak jsem spokojen a těším se, že si zase po prázdninách povíme, jak do toho, abychom zvítězili.
Dr. J. Dostál.

Radost ze Zlína.

Je po dešti, když sedáme do vlaku, kterým opouštíme Brno, abychom rychlíkem projeli krásnou část Moravy, přesedli v Přerově a přes Otrokovice jeli údolím Dřevnice až k cíli naší pouti — úhledné vesničky, kde ztrávíme dovolenou. Mijíme široké lány polí, vidíme obilí, tu v mandelích, jinde v panáčích; všude stopy pilné a neúnavné práce. Zelené meze osázené ovocnými stromky střídají se s páse polí a obcemi, jejichž domky s upravenými zahrádkami v blízkosti dráhy mluví o vkusu jejich obyvatel. Vidíme skupiny děvčat, oděných v malebném svérázu, kterak jdou ven na procházku, postřehneme veselé chlapce, čekající na svoje dívky, a tak mizí jeden pěkný obraz za druhým, když vjíždíme do zlínského regionu.

Cítíme dech nového života, tempa práce. Vítají nás usměvaví zřízení dráhy OZVD, vesměs mladí a ochotní muži, kteří dobře reprezentují hesla „Náš zákazník, náš pán“. Ani stopy po úředních zastrahujících formalitách, milý úsměv odzbrojí i naši nedůvěru, zvláště když vidíme, jak ochotně a laskavě pomáhá zřízenec v posledním voze mladé mamince s kočárkem do vozu a má i pochopení pro stařenku, která se obměškala a volá: „Poč . . počkejte!“ „Ale ano, maminko!“ volá náš průvodčí a za pozornosti nás všech sedá stařenka do motorky. Slysíme zvolání: „Tak jedeme!“ a motorový vlak Baťova kraje služby veřejnosti rozjíždí se do jasného dne, plného jasu a krásy pozdního léta.

Projíždíme několik stanic a všude tentýž obraz ochoty a laskavosti. To již zříme v nedaleké vzdálenosti obrysy vysokých a majestátních budov zlínského centra, které nás zdraví. V pozadí lesy — mezi domy zahrady a stromy dávají krásný doplněk tomuto modernímu pojetí života a jeho potřeb. Naše motorka projíždí továrními objekty, které okouzlují návštěvníka prostotou a účelností řešení. Výstižné nápisy připomínají, že jsme v městě práce, v městě, kde hodnota člověka netvoří úsudek, známky a všeliké jiné věci, nýbrž dovednost, vytrvalost a přirozená inteligence, která vytváří z dělníků spolupracovníky na společném díle. Vidíme mladé dělníky, nahlížíme do oken vzdušných dílen, za nimiž hřní stroje, pracují lidé, věřící sobě, své dovednosti a zručnosti, souhrn to vlastností, kterými se stal Zlín průkopníkem nových směrů nejen ve výrobě, ale i v obchodě, reklamě, školství a prostě všude tam, kde důmysl a vtip člověka může přemoci suchopárnost formulí a vžitých zvyklostí.

Když jsme si prohlédli i obchodní dům a za nastávajícího soumraku pozorovali od Památníku T. Baťi, zakladatele a budovatele této moderní praktické filosofie práce, světelnou pohádku tohoto města dobré obuvi, cítili jsme v našich srdcích hluboké uspokojení, radost i vděčnost. Národ, který si dovede vychovávat takové muže a ženy práce, ten nezahyne, naopak, práci, dovedností a iniciativou vyroste a dosáhne takového postavení, jež ve světě patří jen národům zdravým a nadaným.

Pomalu utichá život města, na obloze svítí hvězdičky, vzduch je naplněn vůní letní noci. Usínáme uspokojeni, neboť cítíme, že v tomto kraji žijí a pracují lidé, nebojící se nástrah a těžkostí života. Národu, který má takové pracovníky ducha a kladiva, patří i budoucnost.
Fr. Zádveřický.

Dostat se ke státu

Často čteme články o tom, že jsme národem úředníků, že touhou mládeže je dostat se do státní služby. Je možné, že děti tatínků, kteří píší takové články, jsou nebo budou ve státní službě, a že ten tatínek se o to hodně přičinil nebo přičiní. Tak to už bývá. Bude-li jednou sestavena statistika o autorech článků, že národ musí mít mnoho dětí, ukáže se, že je píšících lidí, kteří jsou svobodní nebo nemají děti, nebo mají jedno, nanejvýš dvě děti.

Je však potřeba se trochu vyrovnat s touto otázkou důkladněji: proč lidé se chtějí dostat do státní služby? Proč je to touhou tak mnohých? Mají státní zaměstnanci ustláno na růžích? Sotva kdo to bude tvrdit. Pohodlí? Je za námi doba, kdy mnohý státní úředník nevěděl, co to jsou úřední hodiny a více: nevěděl, co je to den a noc. Byli státní zaměstnanci, kteří se utěšovali: je to málo, ale to jistě. Je možno, také nutno, kritizovat státní byrokraci. Nebyla a není jen u nás. Má ji každý režim a i každá větší instituce. Měly ji i politické strany, jejichž noviny horlily proti byrokraci: psalo se často o stranické byrokraci.

Státní služba — definitivita? Ministerstvo národní obrany je v likvidaci. Ministerstvo zahraničí patří minulosti. Je v likvidaci.

Je nutno mládež upozorňovati na to, aby nehledala štěstí ve státní službě. Ta dlouho bude stravovat ty, kteří do ní přišli odjinud, přesunem z jiných resortů. Hledají a hledali ti, kteří přišli do státní služby, opravdu sladké nic nedělání, dolce far niente? Leckterý právník a inženýr lituje a litoval, že šel do státní služby, že nešel k advokaci, do soukromé služby, kde se mnohým dobře vede.

Je možno, že mnozí jdou do státní služby proto, že je to málo, ale že je to jisté. Lidé jsou skromní, protože jsou k té skromnosti nuceni. Spokojí se s málem, s chudíčkým životem. Není to nechuť k práci, nedostatek odvahy. Chtějí mít svou malou jistotu ve svém životě? Kolik živnostníků začínalo na předměstí a nechal v tom všechny úspory, těžce nastřádané? Snad někdo řekne: podnikání není bez rizika. Vzpomene těch, kterým se to povedlo. Odborník řekne: nevyznali se v tom, nedělali reklamu. Zeptejte se: má dnes dělník, který celý život poctivě pracoval, zajištěnou slušnou existenci? A hlavně slušné stáří? Jsou dnes velké vymoženosti sociálně politické. To je však počátek. Velké statisíce prošly dlouhou nezaměstnaností. Bez své viny. Chtěli pracovat, ale nebylo pro ně práce.

To není obhajoba života bez rizika, života bez boje. Dnes je postaven jednotlivec před síly, které ničí jedince, jako bouře láme stéblo trávy. A touhou lidí je v první řadě žít. Snad mnoho lidí se chce dostat k „státu“. Chtějí mít za svoji práci svoji maličkou jistotu.
V. G.

Byl Shakespeare Shakespeare?

Celá knihovna by se dala sestavit z knih pojednávajících o tom, napsal-li hry Shakespeareovy opravdu stratfordský herec William Shakespeare, či někdo jiný. Zejména je jmenován Francis Bacon, lord verulánský.

Kdo je opravdu psal? Hledají se stopy; věda píše detektivky. Jedni tvrdí, že je opravdu psal Shakespeare. Druzí dokazují, že hry Shakespeareovi připisované nenapsal on, ale kdosi jiný. Snaží se číst mezi řádky: rovnají písmeny, hledají a srovnávají rukopisy. Tvrdí pak, že shakespeareovské hry napsal lord Bacon. Nechtěl si však kazit dobrou pověst podezřením, že by mohl psát velká dramata, a že by mohl mít něco společného s herci, kteří společensky na tom byli velmi bídně. Uvádí se často: tak velké hry nemohl napsat chudák herec Shakespeare. Kde by vzal ty nápady? Vždyť to jsou filosofické hluboké myšlenky. Proto to musel být filosof, člověk učený a společensky výše postavený, a ne nějaký herec.

I u nás se někdy píše o „básnících samoučích“. Právem? Kde je ve světě škola, která naučí, jak se píše básně, jak se píše román, drama? Jsou knížky o tom, jak se píše filmové libreto. Není však známo, že by autoři těchto knížek vynikali jako dobří libretisté. Jsou knížky, v nichž vám autoři radí, co máte dělat, aby vás úspěch v životě neminul. Ale málokdy

mají tito spisovatelé úspěch. Školy mnoho dají, ale básník, spisovatel, herec, dramatik, malíř a sochař se rodí. Vše kolem nich na ně působí. Život je jim hlavní školou. Stále se bolestně učí. Jsou básníci, spisovatelé s doktorským titulem. Nejsou však básníky proto, že mají doktorát. Naopak: jsou básníci, kteří doktorát dostali honoris causa.

Proto i herec Shakespeare mohl napsat hry, které stále žijí tím, že se vyrovnaly s ustavičnými a nadčasovými otázkami lidského života. Snad tyto hry napsal lord Bacon. Ale nikoliv proto, že byl lordem, že byl vědění a společensky výše než herec Shakespeare.

V. G.

Knihovna za rohem

Nejprve přišel letáček, který zval srdečně k vypůjčování knih z pojiždné knihovny hlav. města Prahy. Autobus, knihovnický autobus, bibliobus, opravdu přijel. Dostali jsme legitimaci, dobré knížky a seznam knížek dalších. Knihovnictví v Praze se tak trochu motorisuje.

Bylo by dobře, kdyby lidovýchova — hlavně v ústředí — si více, než dosud uvědomila technické možnosti lidovýchovy, film, úzký film, epidiaskop, diafilm, gramonové desky atd. Knihovnictví mělo štěstí, že v popřevratové době mělo několik lidí, kteří zákonem o veřejných knihovnách položili široký základ k této činnosti, která po dvaceti letech dává již velký užitek. Hůře již na tom byla lidovýchova. Nebyl nedostatek pracovníků. I myšlenka osvětových sborů byla dobrá. Ale v nich dávaly politické strany na sebe pozor, aby se nestalo nic, co by se jim nelíbilo. Jeden chtěl to, druhý ono. Tak lidovýchovná veřejná práce byla nemastná, neslaná. Není divu, že nezískávala, nepůsobila. Aspoň ne tolik, jak by bylo potřeba.

Auto s knihami za rohem. Jaké pohodlí! Tiše zní: Nešla-li hora k Mohamedovi, musel Mohamed k hoře. I když dnes zase se vracíme ke knize, býval vztah ke knize v širokých masách kdysi mnohem silnější než dnes. Dnešní doba dává daleko větší možnost vzdělávat se, kulturně žít. Jde jen o to, aby těchto možností bylo plně využito ze zdola i seshora.

V. G.

Jak se vyslovují cizí sportovní výrazy

Náš článek je naprostým zjištěním, jak se skutečně vyslovují ony různé názvy ve sportu, jimiž nás obdařila hlavně angličtina, a nikoli poučením, jak se snad má jí vyslovovat, neboť nemáme v úmyslu poučovat p. t. čtenáře o správné výslovnosti, a to ze dvou hlavních příčin: 1. prázdniny by jistě byly nejméně vhodnou dobou pro kurs přesné výslovnosti angličtiny, a 2. neděláme rádi zbytečnou práci a pokoušet se o nápravu výslovnosti nebo vůbec o jakoukoli čistku jazykovou byl by pokus, jenž by se navlas podobal marnému dílu onoho pána v podsvětí, jenž vždycky vyvalil balvan do vrchu a když s ním byl konečně na kopečku, skutálel se mu oblásek zase dolů. Prohlédneme-li letmo slovníček cizích výrazů ve sportovním názvosloví, zjistíme, že je mezi nimi: 1. skupina slov, která se vyslovují jakžtakž správně, nehledíme-li ke korektní výslovnosti a k různým polojasným, polootevřeným, polospolknutým nebo polozašišlaným samohláskám i souhláskám. Do skupiny 2. patří dosti velké množství slov, která se vyslovují jinak, než se píší, takže je tu zřejmá snaha o jakousi výslovnost, ale tato je chybná, na př. vyslovují-li se anglická slova po německu. Za třetí je dosti slov, která se vyslovují tak, jak se píší, bez jakéhokoli zřetele k pravidlům původní řeči. Tak vyslovují hlavně zásadní lidé, povznesení nad vytahováním snobů, kteří se domnívají, že se jim bude kdekdo obdivovati, když dovedou zašišlat th jako rodilí Angličané. Konečně a za čtvrté slyšíme dosti zhusta slova, jichž část je vyslovena správně a zbývající část tak, jak se píší. Tato skupina není z nejmenších.

Do prvé skupiny patří slova jako goal, back, hand, line, umpire, game a jiná. Nejsou zvlášť četná a je jich méně v kopané než v tenise, kde se také dosti správně po anglicku počítá; nanejvýš že se říká fifty místo fiftyn, což vzniklo asi vlivem thirty a forty. Na špatnou výslovnost anglických slov má, jak jsme již podotkli, vliv hlavně němčina. Říkáme šport, študebekr, štyl, ba i šlacengr (Slazenger), kde pro výslovnost s jako š není ani v němčině předpokladu. Celkem je snad tato skupina nejmenší. Některá slova vyslovují i lidé, kteří jinak snad i umějí anglicky, tak, jak se píší. Tak na př. volley zní příliš podobně českému (v)oleji, aby se vyslovoval vali, jak by bylo třeba. Jistě i český profesor angličtiny bere míčky

volejem a nikoli valim, jak by měl. Je však zato dost lidí, kteří říkají valibol, snad víc než těch, jimž se líp zamlouvá volejbal. Fotbal vede o nesmírné množství bodů před futholem. Vždyť jsme nedávno slyšeli i významného sportovního činitele, který se představil do rozhlasu, že mluví za „fotbalovou“ asociaci a nikoli futbолоvou. Zajímavá je sorta lidí, jimž můžete do omrzení opakovat cizí jména správně vyslovovaná, ale oni zůstanou věrni výslovnosti „mluv, jak se píše“, ba dívají se na vás podezíravě a skoro posměšně, jak že ta slova komolíte. Vzpomínám tu kterési dámy, s níž jsem měl rozhovor — ne o sportu, nýbrž o filmu — a jak mluvila nadšeně o americkém herci, kterého jmenovala zásadně Valáce Béry, nedadouc se nijak zvíklati jménem bírym.

Jak již bylo řečeno, velmi četná je poslední skupina, že část jména nebo názvu se vyslovuje správně a část tak, jak se píše nebo vůbec chybne. Tato polovičatá znalost má důvod asi v tom, že si lidé osvoji časem nejobvyklejší pravidla cizí výslovnosti, jako že ve franštině se ou vyslovuje u, u — ü, eu — ö, c — k nebo s, v italštině c — k nebo č, g — dž, v angličtině ee — i, oo — u, j a g — dž, a — e (že se a často vyslovuje jako o, je už velmi málo známo) a pod. Méně častá pravidla už široké vrstvy neznají. Tím pak dochází k nejobvyklejší výslovnosti slova football u nás — fotbal (ovšem i vlivem něm. Fußball). Podobné je halfbek, první polovina, jak se píše, druhá správně, gólman místo gólmen, mexplejka (druh rakety, jež se nazývá Maxply), kde se ply vyslovuje asi vlivem podobného slova „play“ — plej a ne plaj, a pod.

Zdůrazňujeme znovu, že jsme nemínili podniknout očistnou kampaň ve prospěch správného vyslovování cizích slov ve sportu, nýbrž jen pro zajímavost jsme zaškatulkovali čtyři hlavní druhy způsobů, jichž užívá Čech, když vkládá do své mateřštiny cizí slova.

Š & K

politika

Zdeněk Smetáček:

Proč mizely parlamenty

V minulém článku jsme úmyslně psali o soumraku evropského parlamentarismu, nikoli o soumraku demokracie. Často se ovšem tyto dvě věci ztotožňují a v dosavadní politické zkušenosti evropského lidstva znamenaly prakticky většinou jedno a totéž. Ale teoreticky není správné klást mezi ně rovnítko, neboť parlamentarismus má se k demokracii jako prostředek k účelu. Je-li demokracie vládou lidu, jest parlamentarismus jedním z pokusů prakticky ji uskutečnit, a protože prostředků k jednomu cíli je vždycky několik, nutno aspoň teoreticky připustit, že parlamentarismus není jedinou možnou formou demokracie. Je na příklad známo, že ani autoritativní režimy se nepovažují za popření základní demokratické myšlenky o vládě lidu, nýbrž že naopak se pokládají za lepší a pravdivější její naplnění než režimy parlamentní. Je ovšem možno ještě dále rozbírat také pojem vlády lidu a dovozovat, že ani toto není nejvyšší a poslední míra pravé demokratičnosti, neboť vůle lidu nemusí být správná a pravdivá jen proto, že je to vůle lidu; že lid se může mýlit právě tak jako jednotlivec a že je stejně možný blud kolektivní jako individuální; že tedy také vůli lidu nutno měřit několika nejvyššími mravními zásadami, nepodmíněně platnými, a že pravá demokracie je jen ta, kde poučený a osvětěný lid tvoří společenství ke službě těmto hodnotám. Teprve v těchto končinách se pak potkáváme s nejtěžšími problémy politické filosofie, jako je otázka, odkud jsou ony nepodmíněné hodnoty a co nám ručí za jejich absolutní platnost, otázka, zdali je možno takové hodnoty — jestliže skutečně jaké jsou — vnucovat lidu třeba i proti

jeho vŕli, tedy problém cromwellovského autoritárství a podobně. To však jsou čistě abstraktní úvahy, jimž se chceme vyhnouti. Vratme se k evropské poválečné skutečnosti.

Vnitropolitické dějiny jednotlivých kdysi parlamentních států, jež jsme minule stručně probrali, skýtají celkem úplné poučení o příčinách pádu parlamentních režimů a o okolnostech, v nichž je parlamentní režim vůbec nemožný. V Polsku na příklad ztroskotál na rozporech mezi stranami liberálními a socialistickými na jedné a armádou na druhé straně, v Rakousku na rozporech mezi nacionálním socialismem, klerikalismem a sociální demokracií, v Rumunsku na rozporech mezi krajní pravicí a stranami selskými a liberálními, při čemž hrála zvláštní úlohu také otázka dynastická; v Jugoslavii na otázce národnosti, v Bulharsku na sporu mezi „selským socialismem“ a konservatismem, v Řecku na problému monarchie či republika, v Itálii na sporu fašismu s liberalismem, socialismem a komunismem, v Říši na sporu mezi systémem výmarským a nacionálním socialismem, ve Španělsku na nesmiřitelnosti politického boje mezi francovskou pravicí a socialisticko-liberálně-komunistickou levicí. Také ve Francii byl parlamentní režim oslaben propastí, která se otevřela mezi stranami pravice a levice pro věci sociální, a to do té míry, že už ani nebyl s to vytvořiti byt i jen poněkud stálou vládu. Problém francouzského režimu nebyl rozřešen, nýbrž jen odložen po dobu mezinárodní krise, a teprve se ukáže, zdali nynější poloparlamentní soustava upraví vnitřní poměry tak, aby zemi ušetřila akutního občanského boje.

Chceme-li tyto poznatky vyjádřit obecně, můžeme říci, že parlamentní režim se neudrží nikde tam, kde v občanstvu není souhlasu v nazírání na základní politické věci, kde národ se pro některé otázky štěpí na nesmiřitelné strany a frakce, kde problémy sociální, národnostní nebo jiné se přiosťřily tak, že žádné ze sporných stran nedovolují vyjít druhé na půl cesty vstříc normálnímu kompromisem. Jinými slovy: parlamentarismus je režim hodící se pro společnost ustálenou, vykvašenou, uklidněnou, sociálně aspoň přibližně vyrovnanou, pro stát, jehož obyvatelstvo nemá velkých politických starostí, pro společnost, která není zmítána velkými problémy a doktrínami, budícími politické vášně, pro lidi, kteří rádi jdou za svým denním zaměstnáním a jsou neradi vyrušováni velkými událostmi. Tím není řečeno, že velké doby parlamentarismu, pokud se odrážejí ve skvělých a plamenných řečnických výkonech, v historických scénách a vzrušujících schůzích dějinných lidových shromáždění, spadají do údobí a prostředí právě charakterizovaného. Ty naopak pocházejí z dob neklidných a zmítaných, z francouzské revoluce, z dob zápasu liberalismu s konservatismem atd. Ale že v těchto dobách parlamenty byly, neznamená ještě, že také hladce fungovaly podle představ, jaké kouzlí teorie konstitučního nebo demokratického parlamentarismu, a podle nichž se nejdříve klidně a spořádaně utvoří vláda, která až do nových voleb klidně a spořádaně provádí svůj program, aby po volebním údobí byla po případě klidně a spořádaně vystřídána opozicí. Tento idylický obraz, byt se více odpovídá teorii parlamentarismu, nenacházíme bohužel v dobách a v zemích, kde šlo o něco velikého a zásadního, nýbrž daleko spíše v zemích, které si už odbyly své a nyní jen v klidu

a mírnosti požívají ovoce svého někdejšího bouřliváctví. Jest trpká historická pravda, že dva nejslavnější parlamenty světa, anglický a francouzský, se vytvořily a pracovaly na základech, jež pro ně položily dvě revoluce: v případě anglickém revoluce z konce sedmáctého století a v případě francouzském revoluce z konce osmáctého století. To by ovšem pro parlamentní teorii nebylo ještě nijak katastrofální zjištění, kdyby byla nějaká záruka, že to byly v těchto zemích revoluce poslední. Ale pokud jde o Francii, nic tam neopravňuje k takovému optimismu, a pokud jde o Anglii, třebaže zatím netřeba činit nějaké černé předpovědi, je nutno aspoň být opatrný v úsudku a prorokování. Jisto je, že tyto dvě země ještě nepodaly, nýbrž teprve mají podati rozhodující důkaz o životnosti parlamentarismu, a to tím, že parlamentním způsobem vyřídí nejpalčivější otázku doby, totiž sociální. A to se ještě ani ve Francii ani v Anglii nepodařilo. Přes všechny nesnáze je přece jen poměrně snadné zřídit parlamentní režim po revoluci, když se v revoluci tak či onak vyřídily zásadní politické otázky. Těžší však je — a také by to teprve bylo rozhodujícím důkazem ve prospěch parlamentarismu — revoluci parlamentárně předejít. Bylo by velmi zajímavé, historicky zjišťovat, zdali se to už někdy stalo, třeba v dějinách tradičního parlamentu anglického.

Parlamenty se neosvědčily a často ztroskotaly také proto, že se od nich očekávalo příliš mnoho a že se jim ukládaly úkoly, jichž nebyly s to zmoci. To platí nejen o středoevropských a východoevropských zemích bez skutečné parlamentní tradice, nýbrž i o tradičních parlamentech západních. Často se zapomínalo, že parlament nebyl svým historickým původem svrchovaným zákonodárným shromážděním, nýbrž sborem, který zastupoval zájmy určitých skupin obyvatelstva, na příklad šlechty nebo měst, vůči koruně, a který později — v monarchii konstituční — moc koruny sice silně omezoval, ale nikoli úplně nahrazoval. Bylo to tedy těleso svým složením už za starých dob dost pestré — vyskytovali se v něm mimo šlechticů zástupci církevní hierarchie i měšťané — a postupující demokratisací volebních řádů bylo čím dál pestřejší, neboť do něho přicházeli zástupci nových a nových vrstev obyvatelstva, jako středních stavů, rolníků a dělníků. Průmyslová civilizace také přes všechnu zdánlivou uniformitu nijak složení společnosti nezjednodušila, naopak vytvořila nové stavy: průmyslový proletariát dělnický a přepestrou směsici proletariátu s bílým límcem — kancelářské zaměstnance, úředníky, prodavače a prodavačky atd. Šířící se strojová a tovární výroba přivodila specialisaci lidského výkonu čili dělbu práce, která zase zvýšila vzájemnou závislost jednotlivých pracovních oborů a zhustila pletivo sociálních vztahů mezi stavy i jednotlivci. Takto přetvořená společnost vynutila si zase daleko složitější aparát správní a vytvořila tak novou vrstvu státní a samosprávné byrokracie.

Musíme si uvědomit, že se toto pestré složení společnosti při silně demokratických volebních řádech, jaké se tvořily po válce, a zvláště v soustavě poměrného zastoupení, více méně věrně zrcadlilo také ve složení parlamentů. Proto právě tam, kde byly volební řády nejdemokratičtější, byly parlamenty nejméně sourodé a trpěly přemírou stran nejrozmanitějšího původu a zabarvení — stran politicky programových, stavov-

ských, náboženských atd. Těmto nesourodým tělesům se pak dostalo úkolu nesmírně těžkého: být vlastním suverénem dotyčného státu, vydávat zákony, kontrolovat vládu a státní správu a také vládu vytvářet, odvolávat a nahrazovat. Nezáleží na tom, že formálně byla některá z těchto práv vyhrazena presidentům, po případě králům; ve skutečnosti jich tito nominální suveréni nemohli užívat bez ohledu na parlamenty nebo dokonce proti jejich vůli. Parlamenty tedy dostaly příliš mnoho nových úkolů, na něž nebyly dost připraveny. Hlavně nebyly dost jednoduše a neměly v sobě dost odborníků, jimiž by byly mohly zvládnout bohatost úkolů, před nimiž stanuly. V dobách feudální nebo konstituční monarchie i ještě v dobách omezené demokracie měly parlamenty postavení lehčí a méně odpovědné. Jejich úkolem bylo zastupovat zájmy stavů, které je vysílaly, kontrolovat vládu a být brzdou její libovůle. V důsledné demokracii však se stal parlament z pouhé brzdy hnacím motorem státu. Při tom se nepamatovalo na to, aby se na tuto změnu svého postavení také organizačně připravil, nýbrž rekrutoval se více méně mechanicky a bez výběru z širokých davů. Byla to krize přechodu od někdejšího negativního úkolu pouhé kontroly a kritiky k pozitivnímu úkolu přímého zákonodárství, na níž mnohé parlamenty ztroskotaly.

Že parlamentní zřízení prodělává v demokracii hluboké změny, bylo znát i na praxi některých sněmoven, na příklad na tom, že těžiště práce se přenašelo do výborů, kde se jednalo neveřejně, a že upadal význam veřejných schůzí plenárních i zájem o ně. To byl nevyhnutelný proces, chtěl-li parlament splnit svou ústavní povinnost a projednat nějaký zákon podrobně. Nebylo možno to provést v několikastovkovém shromáždění, nýbrž jen v malém kroužku parlamentních odborníků, kteří byli na úkol věcně připraveni. Při tom však se stále nostalgicky zjišťoval úpadek pléna a vzpomínalo se na slavné časy velkých řečnických závodů a pútek. A nelze popřít, že tato okázalá, řečnická stránka parlamentu byla pro širokou veřejnost nejpřitažlivější. Nelze se pak také divit, že se ve veřejnosti upevnilo přesvědčení o nečinnosti parlamentů, když časem plenární řečnické produkce mizely a upadaly.

Skutečným zákonodárcem byly a jsou parlamenty jen v případech zcela výjimečných. I tam, kde parlament bral svůj zákonodárny úkol co nejsvědomitěji, omezoval se zpravidla na to, že ve výborech probíral, kritisoval a doplňoval osnovy vládní. Proto se v části odborné literatury ujal názor, na němž je nepochybně mnoho správného, že parlamenty nejsou, doslovně vzato, při svém dosavadním složení a organizaci ani schopny plnit zákonodárny úkol ve vlastním smyslu a že je lépe to na nich nežádat; že sbor tak různorodý a početný může učinit sotva co jiného než přijímat nebo odmítat vládní návrhy; že čím více se parlament osvobodí od povinnosti obírat se přílišnými podrobnostmi zákonů, tím spíše může plnit funkci, pro niž se hodí, to jest prodebatovávat v hlavních rysech zásadní otázky státní politiky a projevovat tak názory, na nichž se průměrně ustálilo veřejné mínění.

Státovědci se většinou shodují v názoru, že charakteristickým znakem dnešního státu je velké posílení moci vládní, úměrně provázené poklesem významu sborů zákonodárných, v nichž starší teorie viděla ústavní těžiště. To platí ovšem zvláště o státech autoritativních, ale v nemalé míře také o parlamentních demokra-

ciích. Obyčejně se zjev vysvětluje požadavky doby, kdy překotné události, křehká společenská rovnováha a složitost státního ústrojí vyžadují rychlých a rozhodných zásahů. To je tedy, jak patrně, odůvodnění, které vychází z poznání, že nynější doby jsou mimořádné, a které mlčky předpokládá, že pro mimořádné doby se parlamentarismus při svých známých vlastnostech nehodí. O tom jsme v jiné souvislosti mluvili už na začátku článku, kde jsme líčili nesnáze parlamentarismu ve společnosti, jež se pro nějakou zásadní otázku rozestoupila na nesmiřitelné frakce. V takovéto společnosti ovšem záleží mnoho na tom, aby vláda měla možnost rychle jednat a hluboko zasahovat, ponechávajíc při tom stranám a frakcím co nejméně času na jejich spory, jež se mohou snadno zvrhnout v občanské boje. Problémem doby je tedy spíše rozvinutí vládní moci než její omezení, jako v časech rozkvětu parlamentarismu. Protože parlament se ukázal jednak svým historickým původem, jednak svou praxí — bez ohledu na demokratickou ústavní teorii — institucí zaměřenou na omezování vládní moci, nutně jeho význam klesá tam, kde je potřebí něčeho právě opačného. Prakticky vzato, je parlament činitelem omezujícím i v nejradikálnějších parlamentních demokraciích, ne-li pro nic jiného, tedy pro svou zdlouhavost, již musí vynaložit na hledání kompromisu. Přesně by se tedy mělo mluvit o parlamentu v konstituční monarchii jako o činiteli omezujícím vládní moc a v parlamentní demokracii jako o činiteli zdržujícím vládu. Jestliže v monarchiích se mezi korunou a parlamentem bojovalo a někde podnes bojuje o míru moci, v parlamentních demokraciích se vede mezi vládou a parlamentem často houževnatý zápas o čas. Prakticky je to totéž a vede to obyčejně k vyřazení parlamentu, ať už zásadnímu či faktickému. V demokraciích, pokud zachovávají ústavní postup, se to řeší obyčejně dočasným přenesením zákonodárné moci na vládu. Nejmarkantnějším příkladem je dnešní režim francouzský. I nejtradičnější parlamentní soustavy, jako na příklad britská, mlčky svými skutky doznávají, že parlament se nehodí pro doby kritické, a to tím, že si jejich vlády v takových chvílích vyžadají plnou moc, aby mohly jednat rychle a nezdržovat se parlamentním postupem. Nejčerstvějším dokladem je zmocňovací zákon v Anglii.

Jinou příčinou úpadku a nepopulárnosti parlamentarismu v dnešní době je to, že tato soustava zpravidla znemožňuje dlouhodobé reformní plány, ať už politické či hospodářské. Odborné mínění je celkem zájedno v názoru, že ruské pětiletky a německé čtyřletky by nebyly dobře možné v režimech parlamentních. Je toho ostatně dokladem Rooseveltův pokus o New Deal, který se nemohl plně uskutečnit, poněvadž vzbudil ihned prudký odpor v těch vrstvách obyvatelstva, jichž se nová opatření citelně dotkla. Takový odpor má v parlamentní demokracii hned možnost projevit se i politicky a zpravidla zmařit nepříjemné opatření vlády.

I toto je jen další stránka téže věci, s níž se v této úvaze potkáváme znovu a znovu v rozmanitých perspektivách a osvětleních. Je to problém parlamentarismu v dobách sociálně a politicky přechodných a proto neklidných, kritických, revolučních. Všechno, co jsme uvedli, zdá se svědčit pro to, že úspěšný parlamentní režim je spíše výsledkem vývoje a vyzrání určité historické epochy a dokladem její stabilisace než zname-

ním, v němž taková epocha vchází v život. Proto jsou také pochybné naděje, které se často v parlamentní režim skládaly a které očekávaly, že pomocí této soustavy se společnost celkem hladce bude přenášet přes své krize a že dobře regulované řečiště parlamentní soustavy odvede všechny sociální a politické proudy i povodně bez valných škod patričným směrem. Jinými slovy, že parlamentní soustava je zárukou klidného a plynulého vývoje dané společnosti.

V dnešním světě však, jak se zdá, chybí základní podmínka pro to, aby tato záruka mohla být účinná, totiž souhlas uvnitř národů i mezi národy v názorech na základní věci života. Naopak je známkou dnešní doby spíše ideový boj mezi myšlenkovými, politickými a sociálními soustavami a programy, než souhlas v jejich základních principech. Na tomto bouřlivém moři jsou parlamenty lodičkou hodně křehkou. Kam se má lodička pohnout, když se nešťastnou náhodou dostala mezi dvě příboje, jejichž vlny narážejí přímo na sebe? V parlamentním životě je už velikou aférou přechod vlády do rukou opozice. Ale tato aféra se odbude hladce a podle všech pravidel jen tehdy, nepokouší-li se opozice uskutečnit program v kterémkoli ohledu příliš radikální. Jinými slovy: parlamentní stroj funguje hladce, je-li mezi oběma hlavními frakcemi souhlas aspoň v hlavních politických zásadách, aby se nemohlo stát, že opozice po svém příchodu k moci by provedla něco, co by se podobalo státnímu převratu, a co by bývalá většina, až by se jí snad zase poštěstilo vrátit se do vlády, musila rušit a odčiniť. Na sociálním zákonodárství bývalé francouzské levé fronty máme dobrý příklad toho, jak těžko se takové věci nejen uzakoňují, ale hlavně udržují po změně vlády. Je pravda, že vývoj společnosti se nevrací už nikdy docela zpět, na místo, z něhož vyšel, a že je nemožná totální reakce. Ani ve Francii, třebaže tam bylo ze sociálního zákonodárství zrušeno mnoho, nebylo likvidováno všechno, ale odliv byl přece jen značný, a není zatím jasno, jak se s tím nakonec vyrovná dělnictvo.

Uhrnem by bylo možno říci, že problémem dnešní doby a také předmětem hlavní pozornosti je spíše obsah zákonů a nikoli forma, jakou se zákony vydávají. Formální stránka zákonodárství vnucuje se více pozornosti jen v těch časech, kdy jsou hlavní věci zásadní vyřízeny.

Pavel Hofman:

Jazyková nařízení

S datem 19. srpna vydala vláda Protektorátu jazykové nařízení, na němž se usnesla už 25. července na doporučení p. říšského protektora. Při jeho hodnocení napsal „Prager Zeitungsdienst“, že tu jde o „pokus, rozřešit česko-německou jazykovou otázku na základě zdravého lidského rozumu a na podkladě národnostní prestižní otázky“.

Nařízení čítá 21 článků a má vlastně tři velké oddíly, které však nejsou odděleny do zvláštních kapitol. Na jeho konec jsou zařazena všeobecná ustanovení. Čl. 19 stanoví, že při nynějším označování v obou jazycích musí být použito písma téže velikosti; čl. 20 chrání stranu, jež použila jen jedné nebo obou řečí společně, před jakýmkoli nepříznivými důsledky.

Oba ostatní, mnohem obsažnější oddíly obsahují konkrétní ustanovení pro úřady Protektorátu a pro veřejné korporace, tedy zejména pro samosprávné orgány; při tom určuje po-

slední, 21. článek zcela stručně, že obdobné zásady platí i pro řízení u všech soudů Protektorátu. Pro úřady a pro veřejné korporace se v jednotlivých paragrafech vytýká, kdy mají uživatelé výlučně němčiny, kdy němčiny i češtiny společně a kdy němčiny nebo češtiny alternativně.

Výlučné užívání německé řeči předepisuje článek 1 orgánům Protektorátu při úředním styku s orgány Říše a článek 2 rozšiřuje toto ustanovení i na veřejné korporace, ústavy a podniky, na nichž je Protektorát zúčastněn. Podle článku 5 jsou orgány Protektorátu povinny používat němčiny ve své úřední korespondenci s orgány, ústavy a podniky, jejichž jednací řečí je němčina. V článku 11 se stanoví, že orgány Protektorátu vyřizují jen německy podání, učiněná v německé řeči; totéž platí při jejich úředním a služebním styku s osobami německé národnosti. Článek 13 analogicky přikazuje samosprávným institucím přijímat ve vzájemném úředním styku též příписы, sepsané pouze německy.

Případy, kdy jest užívání německé a české řeči společně, jsou uvedeny v článcích 3 a 4 a pak 6 až 9 pro úřady a v článcích 14 a 15 pro veřejné korporace. Pro úřady Protektorátu je tu předepsána dvojjazyčnost při styku se zahraničními instancemi, při vydávání úředních nařízení podřízeným orgánům, na kovových i papírových platidlech, kolcích a známkách, na vnějším označení úředních budov, v celé dopravě, na úředních razítkách, ve všeobecně závazných právních předpisech, ať jsou vyhlášovány jakýmkoli způsobem (na př. i rozhlasem a filmem), na úředních tiskopisech, důležitých pro součinnost s říšskými orgány. Obdobná ustanovení pro veřejné korporace dbají ovšem jejich jiného a užšího rozsahu pravomoci. Které z obou řečí má být použito jako první, se v jazykovém nařízení zvlášť nestanoví; v praxi bude tedy možno použití zde v jednotlivých případech buď jedné nebo druhé zásady z těch, o nichž mluví „Prager Zeitungsdienst“.

Alternativní používání němčiny nebo češtiny podle toho, jde-li o příslušníky německého nebo českého národa, je blíže ustanoveno články 10 a 12, pokud jde o úřady, a články 16—17, pokud jde o samosprávné instituce. Ve styku s německým obyvatelstvem je úřední řečí němčina, ve styku s obyvatelstvem českým čeština; tak — abychom ještě jednou citovali komentář „Prager Zeitungsdienst“ — „nalezne každý Němec a každý Čech práva v Protektorátu ve své mateřské řeči“.

Pokud jde o skutečné provádění jazykového nařízení, praví též komentář, že „nařízení musí zlomit zaujatost českého nacionalismu, že přednost německé řeči v Čechách a na Moravě má být výrazem méněcennosti české řeči a zničení její jako kulturního majetku a statku českého národa“.

V časové kontinuitě je nové jazykové nařízení jakousi novelou k jazykové legislatuře bývalé ČSR. Její rámcová ustanovení byla vtělena do ústavy zákonem ze dne 29. února 1920, Sbírk. zák. a nař. čís. 122, jenž byl pak konkretisován vládním nařízením ze dne 3. února 1926, Sb. z. a n. čís. 17.

Při porovnání našeho nového jazykového nařízení s touto někdejší úpravou jazykové otázky vysvitne, že jedna část oprav tu byla diktována územními změnami, druhá část pak vnitřními změnami státoprávní povahy. Po osamostatnění Slovenska a po připojení bývalé Podkarpatské Rusi k Maďarsku pozbyly smyslu články 4 a 6 bývalého čs. jazykového zákona; a už od mnichovského rozhodnutí se stal bezpředmětný i jeho článek 2, který stanovil:

„Soudy, úřady a orgány republiky, jichž působnost vztahuje se na okres soudní, v němž podle posledního soupisu lidu obývá aspoň 20% státních občanů téhož, avšak jiného jazyka než českého, jsou ve všech věcech, jichž vyřizování jim náleží na zá-

kladě toho, že působnost jich vztahuje se na tento okres, povinny přijímatí od příslušníků jazyka této menšiny podání v témž jazyku a vydati vyřízení těchto podání nejen v jazyku českém, nýbrž i v jazyku podání . . . V okresích s národní menšinou použití jest při vyhláškách státních soudů, úřadů a orgánů a při jejich zevních označeních také jazyka národní menšiny.“

V důsledku státoprávních změn vypadly z nového řešení jazykové otázky především všechny problémy, týkající se armády. Nadále neudržitelná se stala i ustanovení článku 1 ústavního jazykového zákona, mluvící o „čs. státním jazyku“. A konečně bylo nutno upravit v zcela novém duchu úřední styk s obyvatelstvem německé národnosti. Zásady tohoto styku byly v býv. ČSR vytčeny na základě saint-germainské mírové smlouvy v článku už uvedeném 2 jazykového zákona. V prováděcím nařízení z 26. února 1926 se pak blíže ustanovovalo v článku 34:

„Zevní označení soudů, úřadů, úředních místností orgánů . . . řídí se místem, kde budova jest. Je-li v okrese, kde není menšiny jazykové podle čl. 15 (aspoň 20%), buďtež označeny jen ve státním jazyku; je-li však v okrese, kde jest také jazyková menšina, budou označeny na předním místě v jazyku státním, a kromě toho i v jazyku menšiny“.

Podle článku 35 měly být „vyhlášky v okrese s jazykovou menšinou pro obvod tohoto okresu vždy v jazyku státním a menšinovém“. Jen německé úřadování bylo vázáno na podmínky, výtčené v článku 37:

„U soudů a úřadů, jichž působnost jest omezena na jediný soudní okres, v němž aspoň dvě třetiny státních občanů jsou příslušníky téhož, avšak jiného jazyka než státního, lze také jen v tomto jazyku vyřídití podání . . ., vydati vyřízení . . ., projednati se stranami . . ., vydati nálezy a usnesení . . .“

Kdybychom si chtěli povšimnouti jazykových nařízení, vydaných pro Čechy (po př. pro Moravu a Slezsko) ve starém Rakousko-Uhersku v době známých sporů o řešení jazykové otázky u nás od roku 1880 do roku 1899, museli bychom především konstatovat, že konstrukce rakouských nařízení se dalekosáhle lišila jak od konstrukce jazykové úpravy z let 1920 a 1926, tak i od konstrukce našeho nového jazykového nařízení. Rakouská nařízení jsou v některých směrech širší, v jiných užší a kladou leckde důraz na jiné stránky, jak to přirozeně odpovídá jinému stupni historického vývoje.

Najdeme v nich ustanovení o řeči knihovních zápisů, smluv a protokolů, sepsaných se stranami; jsou tu výtčeny podmínky jazykové způsobilosti úředníků. Naopak v nich chybí směrnice pro vnější označování úředních budov a pro dopravu; a pak se v nich nikde nemluví o „státní řeči“.

Taaffe v r. 1880, Badeni v r. 1897, Gautsch v r. 1899 začínali svoje jazyková nařízení vždycky úpravou alternativního užívání „obou zemských jazyků“; teprve v druhé řadě se upravovalo společné užívání němčiny a češtiny ve vnějším a vnitřním úřadování, kdežto o výlučném užívání němčiny se v nich výslovně nemluví. Nemluví se o něm zčásti proto, že výlučnost německé řeči v úředním styku s centrálními institucemi vídeňskými byla samozřejmou praxí; zčásti zase naopak proto, že bylo stálou praxí veřejných korporací, samosprávných orgánů a především českých poslaneckých klubů užívati češtiny v jejich četných adresách k nejvyšším místům monarchie.

Taaffe, Badeni i Gautsch se nechtěli řídit národnostní prestiží a stavěli v čelo svých jazykových nařízení jako jejich článek 1 ustanovení o tom, že ve styku s úřady mohou Němci i Češi užívati svojí mateřštiny. Ve formulaci tohoto paragrafu se ovšem obražejí dlouholeté národnostní spory. Ve formulaci Taaffeho i Badeniho úřady v české zemi „jsou povinny“ vyřizovati podání stran česky nebo německy podle toho, v které řeči bylo podání učiněno; ale Gautsch

má už jenom mnohem skromnější znění: „Vyřizování a rozhodnutí buďtež vyhotovována v tom z obou zemských jazyků, ve kterém ústní přednesení bylo učiněno nebo podání sepsáno“.

V problému tehdy zvláště ožehavém vnitřní úřední řeči nemá ještě Taaffe žádného ustanovení, u něho měla němčina zůstatí výlučným jazykem vnitřního úřadování. Zato Badeni vyšel do jisté míry vstříc českým požadavkům a stanovil v pověstném článku 7 svých jazykových nařízení:

„Úřadové v čl. 1 naznačení povinni jsou řeči podání, jež strana ústně nebo písemně učiní, užívati při všech úředních jednáních, jež k vyřízení neb rozhodnutí věci té jeví se nutnými.“

Tak by se bylo užívalo češtiny nebo němčiny ve vnitřním úřadování podle toho, týkalo-li se jednání Čecha nebo Němce, a to v celé české zemi bez rozdílu. — To bylo v roce 1897; po dvou letech zápasů zněl však už obdobný článek 7 v Gautschových nařízeních docela jinak. Čechy jím byly rozděleny na kraje německé, české a smíšené podle „obcovací řeči“:

„Úředním a služebním jazykem úřadů . . . jest ten jazyk zemský, ku kterému jakožto řeči obcovací přiznává se přítomné obyvatelstvo jejich úředního okresu podle výsledku sčítání lidu té které doby. V jazykově smíšených úředních okresích budiž obou jazyků zemských užíváno stejnoměrně“.

Rakouská jazyková nařízení pro Čechy byla mrtvě narozenými dětmi. Žádné z nich pořádně nevstoupilo v platnost.

Literatura a umění

Lumír Čivrný:

Mateřská řeč ve stoupě

Tato slova lásky k mateřské řeči vydechl kdysi, ne napsal, Jan Neruda: „Krásná, čistá jako samo slunce a jako jaro i léto plodná a živná. Mělo by se jí vlastně říkati druhá matka. Když nás ta první opustí sklácena, nebo my když opustíme ji a vejdemo do světa, ta druhá jde s námi a provází nás až do hrobu. Zahřívá naše srdce, vede náš rozum. Stále nám připomíná, co sprosté a nehodné, a poukazuje nás k tomu, co milého, jemného, šlechetného.“ A Vítězslav Nezval, básník, který zastihl mateřskou řeč o tolik košatější, nosnější a bohatší, než byla za časů Nerudových, básník, který je z mála těch, kdož češtinu bezpečně vedou, že kvete a voní, pověděl, že mateřská řeč bude vždy jediným jazykem básníků.

Kdyby mluvilo česky třicet milionů lidí, kdyby čeština byla jedním ze světových jazyků, byla by naše moderní lyrika, lyrika Horova, Nezvalova, Halasova, Seifertova v ohnisku zájmu všech lidí na světě, kteří milují poesii. Jediné toto praktické omezení, a také nesnadné, ba téměř nemožné překládání básní odkazuje českou tvorbu básnickou na úzký okruh domácích čtenářů. Není naše současná lyrika také velikou chválou mateřské řeči? Té řeči, která za časů Kollárových byla ještě hrubou, surovou hmotou? Dnes za básníka zpívá kultivovaný jazyk téměř sám, dnes čeština dohání jazyky západu, tříbené v učených disputacích, v salonech precios, v dílech filosofů a básníků právě tehdy, když u nás mluvil česky jen zbědovaný lid.

Pomalou však: je tato svrchovaná obratnost, svěžest a živá, proměnlivá čistota jazyková nějakou obecnou hodnotou, s kterou se setkáme na každém kroku? Ba ne, bohužel ne; čeština se drtí ve stoupě, znevažuje a znetvořuje právě všude tam, kde slouží denním, vše-

dním a hromadným potřebám. A lidé, kteří tomu příslu-
hují, činí tak s nepochopitelnou pýchou, s pýchou
v omezenosti.

Otevřme jen noviny. Na každé stránce se ve vět-
šině denního tisku shledáváme s nějakým jazykovým
lajdáctvím, s nějakou krkolomnou změti slov, s věta-
mi rozlámanými a kulhavými, s frázemi, jež nic neří-
kají a stenají jen o bezmoci nebo otrlosti toho, kdo
je stvořil. Jaká lenost v myšlení i ve výrazu, jaké ducha-
plné zmatení! Módní referentka pak praví, že „linie přes
boky vykazuje změněnou siluetu, zajímavě působící“.
Uchvatiteli kulturní rubriky „Mánesova smrt zapříči-
nila, že výstava nebyla skutečně následkem prodě-
lané krise“. A jako groteskní dobový dokument se čte
nevinná zpráva, že se „volánky usměrnily k výši be-
der“ . . . Toto jsou jen střízlivější, cudnější ukázky;
pročítat rubriky sportovců, filatelistů, zahrádkářů a
jiných odborníků je už zdraví nebezpečné. Pozorný
čtenář najde v novinách denně celé soubory apoka-
lyptických oblud jazykových, jak se pyšně prochá-
zejí v rádcích tučně vysázených a září na bílém nebo
růžovém papíře jako letité revuální hvězdy ve světle
lamp. Je to smutná podívaná. A ku podivu nejčastější
tam, kde se nejhalasněji volá po „očistě a ozdravení
národního života“; z podivné slabosti organismu pod-
léhají někteří novináři jazykové andělské nemoci prá-
vě od minulého podzimu.

Znaven a nemocen po krátké procházce touto pusti-
nou, zajdeš do divadla. Chceš slyšet dobrou, ušlechti-
lou češtinu z úst cvičených, chceš ji slyšet jak zní,
zpívá, tryská a vzdaluje se, jako pramen, jako jítro,
jako bouře. A zatím herec, sotvaže může otevřít ústa,
vychrlí ta krásná slova s takovou nedbalostí a spě-
chem, že nemohou ani zakotvit; ba, co horšího, cloumá
jimi jako pytle přilíživě těžkým, vláčí je houštinou
chrapotů a vrací se s nimi a zdupaná je znovu trhá,
až na nich posléze stane v těžkých botách s vítězným
úsměvem, jako by říkal: „Tak, a teď by se ještě mohlo
hrát divadlo.“ F. X. Šalda kdysi napsal, že herci u nás
nemají k básnickému slovu jiného poměru než onen
zcela záporný: potýkají se s ním jako s nepřítelem,
zbaviti se ho co nejdříve, odboxovati si ho jaksi od
těla. Až na několik výjimek — jednou z nich, nejsvět-
lejší, je soubor E. F. Buriana — platí to dosud jako
pravda pravdoucí; zrovna jsem se o tom nedávno — po
kolikáté už! — přesvědčil v čelném pražském divadle.

O osudu češtiny — co do čistoty i co do výslovnosti
— v operetách a v průměrném filmu netřeba již po-
chybovat.

Když tedy řeč novin je většinou neschůdná nejen
pro srdce, jak řekl básník, nýbrž i pro jiné orgány
tělesné, když v divadle bývá slovo něčím ubožejším
než odřený míč, když v rozhlase jazyková čistota též
netrpí zájmem přílišným, jak asi vypadá běžná řeč
hovorová?

Nechceme a nemůžeme se pouštět do odborných vě-
deckých výkladů; jde nám jen o poslech a úvahu
laickou. — Linguisté zjišťují všude, nejen u nás, že
se v hovorové řeči projevují velkou měrou vlivy ar-
gotu a vysvětlují tento fakt změnami společenskými,
hlavně poválečnými. M. Weingart k tomu pozname-
nal: „Mýlil by se však, kdo by se domníval, že argo-
tický charakter dostává nyní jen t. zv. mluva lidová,

mluva dolních vrstev; ba křivdil by těmto vrstvám,
kdyby někdo tyto věci chápal tak, že dělnictvo země-
dělské a průmyslové, zaměstnanci živnostenská a vů-
bec t. zv. malí lidé jsou nositeli a šířiteli argotu
kat'exochén. Je naopak příznačné, že argotické rysy
pronikly do konveršální mluvy městske inteligence
a vůbec do t. zv. společenské vrchní stavby.“ — Je
tomu vskutku tak; všude, kde se setkáme s lidmi roz-
manitého původu a z rozličného prostředí — v tram-
vaji, při sportovní podívaně, v kině — pozorujeme,
jak mnoho nejhrubších argotických prvků je přede-
vším v řeči „zlaté mládeže“. Velkoměstská smetánka
používá argotu, aby ukázala, jak se liší od setrvačné,
nepohyblivé a staromódní buržoasie střední; proto
přejímá výrazy z periferie jazykové i společenské
v míře mnohem větší než vrstvy střední nebo i dělnic-
ké. Pod vlivem argotu je i inteligence a částečně stu-
dentstvo, které si však stále tvoří svůj vlastní slang
z touhy, vymanit se z daného pořádku. Všechno toto
jazykové proudění se uvolňuje, jak kolísá dnes pocit
jistoty a stavba společenská. Protože argot bude ovliv-
ňovat hovorový jazyk potud, pokud budou lidé, kteří
jej tvoří, zlodějíčkové, pasáci, prostitutky, protože
nelze zastavit nebo změnit vývoj velkoměst bez hlubo-
kých změn společenských, je třeba s těmito fakty
prostě počítat. Že komplikují vývoj spisovného ja-
zyka a znesnadňují práci linguistů, je na bíle dni. Je-li
však dost lidí o jazyk pečujících, dost dobrých spiso-
vatelů a knih, jazyk se neznetvoří; všechny argotické
novotvary a úsloví nelze a ani není třeba odmítat, jako
nelze odmítnout zemitá lidová rčení, že na př. někdo
„drží slovo jako pes půst“ nebo „kouká jako žába ze
salátu“.

Co však je nutno odmítnout, protože je to proje-
vem ne jazykového bohatství, ale něčeho zcela jiného,
jsou návyky a manýry, které hovorovou řeč zjedno-
dušují na několik mluvních schemat. Mladí lidé na př.
s oblibou říkají o všem možném, že je to „prima“ nebo
zas „blbý“, děvčata, že je to „hrozně prima“ nebo
„hrozně blbý“. Člověk je prostě „báječněj“ nebo „faj-
novej“ nebo „prudce elegantní“, spí vždy „bezvadně“
a obědvá „skvěle“. To už není při tom hromadném vý-
skytu projev bohatství jazykového ani okamžitého
pathosu nebo ironie, to je naopak často jen výraz le-
nosti v myšlení, důkaz vnitřní nejistoty a lajdáctví,
nebo aspoň studu mluvit správně. Namnoze jde jen
o snobství: zajištěný a v podstatě usedlý mládenček
si hraje na bohéma s vědomím, jak je ta hra nezávazná
a snadná. Později navykne a podlehne: obyčejné, kon-
venční módě. A když někdo odpovídá častým „Tak se
nezlob, Rudlo“, je v tom kromě tuposti i kus dema-
gogie. A člověk vidí, jak snadno se z odporu proti
konvenci rodí konvence nová.

Řeč je jedním z projevů duchovního života; její
neduhy, zkomoleniny, chudoba a schematicnost uka-
zují na stejné vlastnosti ducha.

Mít to na paměti dnes je dosti nutné; mluví se a
píše tak často o budoucnosti národa, ale dobrá čeština
je při tom pátým kolem u vozu. Uvolní se občas la-
vina mrzáctví všeho druhu; nebylo by naopak někdy
na škodu, proklepat na př. novináře a zeptat se jich,
zda vzdělání a schopnosti, či jen stranické zásluhy
jim zajistily vliv na miliony čtenářů. Všimati si v diva-
delních referátech víc výslovnosti herců než třeba je-
jich „podnesené, přimračné rozmáchnosti“, a pečovat

trochu o jazykovú kultúru i rozhlasem; v Anglii, kde je jazyk trídňím kriteriom, se radí o týchto veciach s lidmi rázu G. B. Shawa.

Patří k úkolům služby kulturní, rýsovat stále přesnou hranici mezi pathosem a lajdáctvím, mezi lidovostí a sprostotou, mezi prostotou a plochostí. A odstraňovat nepoměr mezi společenským postavením a vzděláním, nepoměr nezřídka křiklavý, to patří k denním příkazům veřejného života.

život a instituce

Dr. Robert Kollár:

Nezaměstnanost inteligence a její problémy

„Svět je zrcadlo a podává každému člověku odraz jeho vlastní tváře. Zamrač se na ně, a ono se podívá zase nevrle na tebe. Zasměj se na ně a s ním, a je veselým, přívětivým společníkem; a tak ať si všechny mladé osoby volí.“

W. M. Thackeray: *Trh marnivosti, I. díl.*

Mluvíme-li o nezaměstnanosti inteligence, máme na mysli hlavně dorost školený ve školách středních (i odborných) a vysokých. Tím nechceme tvrdit, že inteligentem je jen ten, kdo absolvoval alespoň střední školu, ale je jisto, že pro funkce vůdčí a správní, tedy vedoucích vrstev v organizaci našeho života, se vyžaduje školské vzdělání, dosažená vysvědčení. A tak i když nevycházíme z tvrzení, že inteligence je totožná s vysvědčeními, musíme počítati se skutečností, že — alespoň v našich poměrech — normálně sociální vzestup předpokládá průkaz povinného, někdy dokonce i předešného školského vzdělání. Ponechávám mimo tuto úvahu možnosti selfmademanů.

Zvykli jsme si uvědomovati si nezaměstnanost studované inteligence při rozhodování o jejím osudu po výstupu ze studií na místo, abychom již při volbě škol pamatovali na povolání, k němuž škola směřuje. Je třeba proto si hned uvědomiti, že starost s nezaměstnaností inteligence je po většině úzce spjata s naší školskou soustavou. Tato souvislost jest dána tím, že právě školením se předurčuje do jisté míry volba povolání, že s absolvováním školení jsme zvyklí spojovati nárok na povolání, pro něž školení je určeno, k němuž směřuje a v němž nalézá svůj smysl. Proto volba školy je zásadně také volbou povolání nebo alespoň volbou jeho předpokladů. Jakýsi pocit nároků na povolání, k němuž školení přísluší, vzniká v každém absolventu a nesplnění očekávaných nadějí se považuje za ztroskotání. Jen nerado se tu přesedlává a raději se přešlapuje nebo dokonce se zklamaný rozhoduje pro další vyšší studium. Je to pochopitelno, vždyť v každém studiu nejsou jen naděje studenta, ale i rodiny, jež se často vykupovaly velikým sebezapřením a obětmi ve snaze po docílení sociálního vzestupu. Bohužel u nenadaných dětí někdy marně.

Touha po sociálním vzestupu je přirozená snaha a proto ji nalézáme vždy a v každé době a v každé třídě i sociální vrstvě. Projevuje se to zvláště výrazně v úteku z venkova (kdo by tu nevzpomněl na Raisovu „Paničku“) a v průvodních starostech venkova i měst. Řešení těchto starostí je obtížné proto, že je

málo věcných měřítek, zato hodně subjektivních domněnek a mnoho optických klamů v posuzování všech spolurozhodujících skutečností. Jako vše v životě má i tato starost mnoho složek, které nelze samostatně zjišťovati a měřiti dosah jejich vlivu a tím méně poznávati jejich příčinnou souvislost. Také zde platí, že nelze ulpívati na tvrzení, že historie se opakuje a je učitelkou, neboť i tu bychom přinášeli oběti klamu v domněni, že můžeme řešit vše podle starých vzorů, aniž bychom věnovali pozornost tomu, jsou-li dány tytéž nebo alespoň obdobné předpoklady bývalé a nynější situace. Průvodní, vnější jevy nevykazují tolik změn, i před 30—40 lety varovala kde která fakulta absolventy středních škol před vstupem hrůzostrašným líčením špatných vyhlídek, i tenkrát, kdy dokonce byla bezplatná praxe praktikantů, nedostávalo se adjut, protože sloužili 70letí dvorní radové s 45 služebními lety. I tenkrát starostliví rodiče a zvláště dobré maminky radily k zajištěnému postavení pod dekretem, pod pensí, a mohli bychom pokračovat ve výpočtu obdoba oněch starých nepřátel, objevujících se třeba s novými tvářemi vždy a znovu s důsledností být i jen zdánlivou.

Nás musí však zajímati prostředí, v němž své starosti prožíváme a naše předpoklady, neboť tam jsou změny, jichž namnoze si hned neuvědomujeme.

Stačí vzpomenouti, jak před 30 lety svět byl volný a veliký při volnosti stěhování, jaké byly možnosti přes všechno dusno z válečných napětí — této druhé přirozenosti Evropy — abychom si uvědomili podstatný rozdíl v předpokladech vývoje dříve a dnes. Jestliže rodová privilegia a přednostní renty dětí z plutokratických vrstev při volbě povolání tehdy začaly slábnout a vývoj v hospodářství, jež se utíkalo spíše k formám společnostního podnikání než podnikání jednotlivců, umožňoval uplatňování talentů z nižších vrstev, rostl současně i tlak proti soukromopodnikatelskému vlivu ve prospěch veřejnohospodářského principu.

Také populační vývoj přinesl své odchylky. Za našich otců se podobaly poměry klidné hladině. Světová válka a poválečný vývoj způsobil střídavé výchvěvy podobné vlnobití (1914—19), úbytek porodů, pak veliký vzestup, další rychlý a trvalý sestup, který podle výpočtů pravděpodobně v budoucnosti bude zvláště citlivý. Stačí si uvědomiti, jaké změny prožíváme ve složení obyvatelstva podle stáří. Snižováním úmrtnosti a poklesem porodů spějeme k dlouhověkosti, starší vrstvy jsou daleko početnější než dříve. Dlužno si býti vědom toho, že v letech 1930—35 přes nás přecházela právě nejvyšší vlna dospívajícího dorostu, zatím co hospodářství prožívalo nejhlubší depresi.

Pak je třeba si ještě uvědomiti některé poznatky, které máme již doloženy některými studii. Tak především poznatek, že hlavním zdrojem inteligentního dorostu je zase vrstva inteligence. Tak prof. Weyr ve studii „Nadprůměrná inteligence jako hromadný zjev (Statistika vynikajících lidí)“ konstatuje (i když s určitými výhradami a poměrně z úzké základny), že „je dlužno opravit běžný názor, že u nás nejnižší sociální vrstvy dodávaly národu poměrně víc vynikajících osob než vrstvy střední, tak stejně nesprávné by bylo, že z vrstev méně vzdělaných vychází více vynikajících lidí, než z vrstev vzdělanějších. Doc. dr. Z. d. Ulrich zabývá se studiem ukazatelů sociálního

původu absolventů středních škol zjišťuje, že dorost školené inteligence se obrozuje právě zase z vrstev školené inteligence. Odtud veliký význam této vrstvy s hlediska populační politiky. Depopulace této vrstvy zužuje obnovování národa a zužování této oblasti zmenšuje se absolutně i dorost talentů a nadprůměrných lidí, jichž v každém národě je beztak neúprosně poměrně malá kvota. Na jiný jistě zajímavý poznatek upozornil doc. dr. O. t. M a c h o t k a (Statistický zpravodaj čís. 3, roč. 1939, str. 34), že tlak mladých nepochází podle populační statistiky z mladších ročníků (mladí 20—30 tvořili r. 1930 17.9%, r. 1938 jen 13.3%, ze skupiny mužů v produktivním roku 20—70 letých), ale že leží u ročníků 30—40letých, kteří roku 1930 tvořili 26.9%, roku 1938 32.94% oné produktivní skupiny mužů. Ti sice místa mají, ale cítí se zdrženi v nástupu vyšších míst, jež zaujímají generace starší. Tomuto tlaku posledními opatřeními v pensionování bude do jisté míry odpomoženo.

K tvrzení, že je v dorostu sklon k malým zaměstnáním a kariérám (úřednickým, zřízeneckým), k němuž oporu dávají výsledky sčítání lidu, dlužno mít na paměti změny ve složení hospodářské organizace, kde se čím dále tím více uplatňuje společnosní forma podnikání (akciové společnosti, družstva atd.), silný jedinec podnikatel ustupuje a na jeho místo nastupuje ovšem zase silný jedinec, ale již jako ředitel anebo raději s postupující dělbu funkcí a odpovědnosti více ředitelů (vynálezce, konstruktér, finančník, komerční organizátor, správní ředitel).

Sombart mluví o „podúředničtění světa“. Ale nedivme se, že to vývoj nese s sebou, že se dělník stěhuje s dílny do kontoiru, je to přirozený vývoj v organizaci práce, stačí tu jen vzpomenouti baťovského hesla „Dřinu strojům, myšlení lidem“. Sem spadá i stále rozšiřování působnosti veřejnohospodářského principu na újmu soukromopodnikatelského nebo srozumitelněji řečeno vývoj, podle něhož v důsledku zásahů státu a jiných nucených svazků do hospodářství, vzniká plno nových povolání služebních a zprostředkovatelských, jež přímo nemají za účel vyrábět. Vzpomeňme jen, jakým spolehlivým, laciným a jednoduchým sluhou byla regulatorní funkce volných cen a jak složitě a poměrně nedokonale jsme nuceni hledati za ni náhradu v řízeném hospodářství. Sem spadá i potřeba uvědomiti si jemné rozdíly při rozboru t. zv. výrobních a nevýrobních povolání a s tím souvisících důhodů přímých i odvozených. Často nás svádějí tato spíše teoretická než praktická rozlišování k nesprávnému hodnocení práce, její zásluhy, ceny, rentability. Nepatří sem úvahy, do jaké míry je tento vývoj dělby práce oprávněný a zdravý, nás zatím musí jen zajímati, že tento vývoj je. Že při tom se nám zdá, že ubývá agilnosti a podnikavosti, že často čiperní lidé ze soukromých podniků, když přešli do veřejné funkce, jsou „jakoby pod závojem“, budiž zde jen nadhozeno jako malá ukázka proměn, jichž jsme svědky u tohoto vývoje a vzniku rozdílných předpokladů mezi dvěma oblastmi práce. Mohli bychom uvést ještě řadu podobných poznatků, jichž bychom si měli být vědomi, kdykoliv uvažujeme o tak složitých jevech jako je pracovní příležitost inteligence a abychom si byli vědomi, jak velice se změnily poměry proti minulosti.

Považuji za nejdůležitější, abychom se snažili podle možnosti o objektivní měřítko, jakou dává svědomitá evidence počtu nabídky práce inteligentní-

ho dorostu, měřítko pro kvalitu této nabízené práce, znalost požadavků, které životní prakse klade na intelekt pracovníků tak, aby byly dány pokud možno objektivní míry pro pozorování „výroby“ inteligentního dorostu a jeho „spotřeby“ a získati tak schopnost usuzovati čeho je třeba k udržování rovnováhy mezi oběma. To znamená na straně „výroby“ provozovat rozumné hospodaření s lidskou prací, stavět pravého člověka na pravé místo, vybírat vhodné lidi k vhodné práci a hledat vhodnou práci pro vhodné lidi. Vynálezavosti pracovních možností na straně spotřeby práce. Vycházím z předpokladu, že lidé si nejsou rovni. Jsou lidská práva, kde není mezi námi rozdílu, ale jak jsou v tělesné zdatnosti a kráse i zdraví rozdíly mezi lidmi, tak jsme nerovni i v intelektuální schopnosti. Intelekt a příroda jsou organizovány aristokraticky. Toto poznání nevyklučuje naše ideály společenské rovnosti, naopak vede k novým jich základům, k dokonalejší rovnoměrnosti v rozvrhu sil, břemen a povinností. Neboť teoretický omyl o rovnosti tam, kde jí fakticky není, musí vésti k nesrovnalostem, k poruchám, k nepořádku a nehospodárnosti, neboť vede k disharmonii a k pravému opaku požadavku biologické rovnováhy.

Jakmile objektivní poznání nás přesvědčuje, že lidé jsou diferencováni a že i život je diferencován, musíme se s tímto předpokladem buď smířiti při své další práci anebo jej zamítnouti a pracovati s jinou fikcí, ale třetí možnosti není. Tak jako lidé nejsou všichni geniové, tak ani diferenciacie života nevyžaduje všude geniů, ale naopak dělba práce, jako produkt civilizace, vytvořila neobyčejně jemně rozříděnou stupnici lidských povolání. A jako jsou na jedné straně povolání, k nimž je třeba spíše menší představivosti, obrazovnosti, ba i do jisté míry tuposti ducha, tak stojí na druhé straně lidé, kteří splňující tyto předpoklady jsou povoláni k této práci. A tak na jedné straně zvláštní stupeň nadání a schopnosti mají na druhé straně obdobu ve zvláštních požadavcích práce. Záleží pak na tom, jak bylo docíleno mezi oběma harmonie, jež je nejvyšším cílem politiky v hospodaření s lidmi a jejich nadáním. Prakticky to znamená „Postavit pravého člověka na pravé místo“. Bez této harmonie nemá dělba práce smyslu a nemůže být řečí o jejím hospodárném uspořádání.

Z toho plyne potřeba klasifikace povolání podle požadavků, jež kladou na lidi, a z toho vyplývá, abychom stále zkoušeli hodnocení lidské práce, abychom si osvojili a uchovávali schopnost přizpůsobovat své hodnocení člověka potřebám doby. Správně to formuloval prof. dr. Forster, když řekl: „Cena člověka záleží na tom, ne jakou práci koná, ale jak dobře ji koná.“ Tedy umění poznávat, hodnotit a vážit si kvality.

Soulad bude největší, když budeme dbáti co největší svědomitosti na obou stranách, jak při výběru lidí, tak při tvoření pracovní příležitosti. Objektivita je tím více třeba, čím více je tu svodů k demagogii, k nepřímnosti, k lichocení.

Není přítelem mládeže ten, kdo nadsazuje počet nezaměstnaných vysoko nad skutečnost, ani kdo tu hází do jednoho hlediska opravdové nezaměstnané s těmi, kdo jsou nezaměstnaní inteligenti proto, že buď pracovat neumějí nebo nechťejí (v tom není rozdílu s bývalými „nezaměstnanými“ z řad dělnických).

Na druhé straně musí organizátoři hospodářského života vidět svoji ctižádost nikoliv ve škodlivých, ku-

peckých úvahách, nýbrž musí projevit vynalézavost a smysl pro vyšší hledisko než je jen a jen zisk, tedy jakási obdoba toho, čemu ve veřejném hospodářství říkáme „nezdravý fiskalismus“. Víím, že tu harmonie nebude nikdy nebesky souladná, ale záleží na tom, aby bylo co nejméně ztrát. Proto dlužno vítati, že naše Národní souručenství zorganizovalo Kancelář nezaměstnané inteligence (Praha XII, Hooverova 2, čís. tel. 26321, 26919), která se v první řadě stará o řádnou a spolehlivou evidenci nezaměstnané inteligence. Je to práce velmi svízelná, a proto tím záslušnější. Máme zkušenosti z jediné oficiální akce statistické, kterou prováděl Státní úřad statistický při statistice nezaměstnanosti absolventů středních škol za období 1923 až 1933.*)

Tato kancelář převzala velmi důležitou funkci, aby udržovala styk s životní praxí pro orientaci o pracovních možnostech pro inteligentní dorost a měla tudíž v první řadě evidenci. Za veliký pokrok dlužno považovati zřízení *Akademické poradny* povolání, jež v součinnosti s psychotechnickým ústavem se za účinné podpory našeho ministerstva školství stará o pozorování nabídky práce hlavně absolventů středních škol a zkoumání, jaká budoucnost a vyhlídka v počtu pracovních míst jsou a jak podle toho řídit volbu povolání. To povede i v důsledku vlivu školení na pozdější volbu povolání k zásahům do výběru žactva a řadění jeho již do onoho prvotního třídění pro povolání, jímž školství je. Odtud důležitost spolupráce s ministerstvem školství. Součinnost s Jednotou soukr. zaměstnanců i se zájmovými svazy (na př. Svazem průmyslníků), jež se tu začíná vyvíjet, a jež musí býti co největší, je rovněž pokrokem. Mám za to, že se tak ocitáme na správné cestě k řešení této starosti. Tak jako sebe lepší zákroky lékařské nestačí, nemá-li pacient kázeň a dobrou vůli k součinnosti s lékařem, tak se ani zde neobejdeme bez součinnosti mládeže, která práci hledá. Je tu třeba především změnit názory na hodnotu práce a její společenskou hierarchii i falešné názory na t. zv. sociální vzestup. Vííme, že sociální optimismus, t. j. nejlepší uplatnění podle nadání, dá nejlepší pracovní úspěchy, tím i plat a spokojenost z existenční rovnováhy. Naopak sebe vyšší postavení, kde jsme na falešném místě, proto bez úspěchu v kvalifikaci, postupu a platu, z nás dělá trosečníky. Proto je zdravější být ceněným a výborně placeným míchacím masa v uzenářském závodě nebo výborným hotelovým kuchařem, kterého si páni šéfové předcházají, aby podniku nedal výpověď, než být kancelářským člověkem, který málo umí, proto je málo ceněn, špatně placen, nařiká na bídu, je nespokojen a existenčně v nejistotách.

To je smysl onoho smíchu do životního zrcadla, k němuž již před sto lety radil starý Thackeray. Na nás všech, dětech i rodičích, je, abychom nebyli nešťastnými mračouny do životního zrcadla, abychom se snažili objevit v sobě nadání, vypěstovali je do nejlepší odbornosti a k tomu zvolili nejnáležitější povolání.

To je jediná správná cesta řešení nezaměstnanosti mladých, této sociálně nejkormutlivější poruchy. Pak teprve pochopíme, že jsme získali pravé předpoklady života a onoho amerického hesla „vždy s úsměvem“.

*) Výsledky uveřejněny v „Mimořádných zprávách Státního úřadu statistického“ číslo 12—15, roč. 1935.

do ba a lid é

Zdeněk Richter:

České městečko 1939

Šálení na koupališti, aneb železničáři bez časoměrů

Válíš se ve slunných dnech mezi naháči na břehu řeky. Znáš jich několik. Je jim kolem pětadesáti let. Jsou to železničáři, kteří se ještě loni nedovedli bavit o něčem jiném, než o tom, kolik jejich vlak zkrátí, samozřejmě jimi nezaviněné zpoždění, či kolik náprav se o příští cukerní kampani vejde na to které nádraží z okolních stanic. Letos zjistíš, že tito lidé, kteří před rokem se co chvíli radili s hodinkami, nemají zájmu o čas. Jsou to pensionovaní mladí starci, kteří nevědí, co s dlouhou chvílí. Ještě že je právě čas žní a tak mnozí z předčasných pensistů mohou svou potřebu něco dělat krýti dočasnou výpomocí v zemědělství. Štěstí vůbec pro městečko, že většina starších obyvatelů rozumí ještě polím nebo ovoci. Tady se teprve vidí, jak jsme vlastně všichni ze selského pytle. Ještě před rokem tu měli na velkostatku a na ostatních dvorech na dvě stě Slováků a Slovaček. Letos i přes chvilkovou nepohodu byly tu žně o hezkých pár dní dříve skončeny i bez cizí pomoci. A tak když se odvezla poslední fůra a ve dvoře se řadil dožínkový průvod, aby podle starého zvyku šel si připít a zatančovat k panu hraběti na zámek, měl i mnohý dočasný zemědělec tak trochu dojem, že se o zdar letošní sklizně také nějak zasloužil.

Dva stroje

Mlátička a radio jsou teď v létě na českém venkově dva nejhlučnější zjevy lidského pokroku. Od rána do rána útočí na sluch. Skoro byste řekli — když tak posloucháte venkovské lidi — že se jaksi doplňují. U mlátiček se totiž hubuje na pány z rozhlasu, že dělají z venkovských lidí pitomce. Představte si — říkají — že ti páni z Prahy učí teď zemědělský lid selské práci, na příklad, jak se váží povřísla, staví mandelíky a pod. A ty předpovědi počasí! Lidé totiž berou každé slovo za bernou minci, a zle s vámi, ukáže-li se falešnou. No, nic ve zlém, ale něco na tom je. Sedlák se dříve spolehl na své osvědčené pranostyky a zařizoval svůj každodenní pracovní plán, až když vstal a rozhlédl se po obloze. Dnes podle večerní povětrnostní zprávy si něco nachystá již večer na ráno — a ráno mu to selže. Když pak ranní rozhlas hlásí nové změny, jsou už lidé dávno v polích — a rvou se se slotou.

Útěk z venkova

I ten, kdo z místních rodáků má z toulavého psa boty, se alespoň jednou za rok podívá na městečko. V letních měsících se tu schází tak několik generací. A všechny si mají co říci. Zjišťuje se rok od roku jakýsi pokrok ve vzhledu a výstavnosti. Ve zdánlivě neplodných maloměstských debatách mezi spoustou plev a pomluv objeví se však i zrnko pravdy. Tak se na př. přetřásá otázka útěku z venkova a tu najednou takový místní hloubal uhodí hřebík rovnou na hlavičku. „To je pořád s tou nezaměstnanou inteligencí. A kam s ní! Tak si to vemte! Tady jsou u nás čtyři peněžní ústavy, dvě nemocenské pokladny a čert ví, co ještě. A když

to tak rozeberete, tak v nich páni ředitelé a vedoucí úředníci vychodili nějakou tu zimní hospodářskou školu nebo utekli od řemesla. Pak se divte, že i u nás máme kolik nezaměstnaných právníků, komerčních inženýrů a obchodních akademiků. Ať se teda zreviduje předběžné vzdělání v takovýchto ústavech. To zas ve státní službě by to nebylo možné, tam musí mít každý předepsané vzdělání a basta. Tady holt každý měl nějakého toho strejčka a selská práce mu nevoněla i když mu ještě dnes čouhá sláma z bot.“

Jiný stín z minulosti

Měli tu mít před rokem obecní volby. Mělo se zde dostat konečně početnějšího a duchu doby odpovídajícího zastoupení mladým. Obecní věci čekají. Pravda, čekaly na své řešení tak dlouho, co na tom záleží. Zálež! Bylo by třeba zakřiknout nehoráznou spekulaci se stavebními pozemky, dohlédnout přísněji na regulační plán obce, vyřešit otázku koupaliště, nezbytného to předpokladu opravdového letoviska, o kanalizaci a vodovodu ani nemluví. Zdá se, že městečko trpí chronickou smůlou. Dříve trpělo rivalitou dvou místních poslanců, z nichž každý táhl za jiný konec, dnes se tu vleče spor starých a mladých.

Jirásek contra Rodokaps

Když jsi se tu loni zastavil před výlohou místního knihkupce, našel jsi ji vyplněnou od podlahy až po strop samou dobrodružnou a limonádovou literaturou. v křiklavých barvotiskových obálkách, s dějovými výjevy, ženskými akty a t. p. Letos tu nacházíš pečlivě vyložené kmety a mistry českého národního písemnictví ve studených grafických obálkách. Vidíš Jirásku, Wintra, Palackého Dějiny, Alšův Špalíček, z mladších pak Čapkovy Hovory s T. G. M. a jako sezonní knihy cestopisné causerie pod výmluvnou vývěskou: „Bez pasových obtíží do světa jen v knihách těchto autorů.“ Z básníků se tu shledáváš se Svatoplukem Čechem, Sovou, Dykem, Horou, Holanem (Sen, Září), Seifertem (Zhasněte světla), Halasem (Torso naděje).

Mluvíte-li pak s místním knihovníkem, dovíte se, že proti předloňsku stoupl počet vypůjčených knih o dobrých padesát procent a že i výběr četby svědčí o převratném zvážnění doby. Nejvíce vypůjčování autoři: Jirásek, Sokol-Tůma, Rais, Karel Čapek. V radniční čítárně novin jste mohli večer co večer nalézt několik pilně čtoucích lidí, jež jste tu loni viděli jen zřídka kdy.

I návštěvy divadla, ať již šlo o představení ochotníků či cestovní divadelní společnosti, nápadně vzrostly a projevy jak účinkujících, tak i obecenstva zvroutněly. Na každém, ať již kulturním či jiném počínu, si tu můžeš spočítat, o kolik má dnešek více tepů, krve i barvy proti včerejšku. Padá ti to vše do oka právě tak neodbytně a vmlouvavě jako dvouzjazyčné tabule ukazatelů směru na křižovatkách silnic, když se vracíš ze silně prořídých lesů, kde jsi letos marně hledal houby.

Muzikantské finale

Jdeš-li kterýkoliv pátek večer procházkou od nádraží aleje lip k městu, slyšíš již zdaleka zvuky velkého salonního orchestru. Poněvadž slyšíš dobře zladěnou

ouverturu z Prodané nebo Blodkovu V studni, či některý Dvořákův Slovanský tanec, napadá tě v první chvíli, že jde o reprodukci z gramofonu nebo z rozhlasu. Když dojdeš k sokolovně, přidruží se k vjemu sluchovému i vjem zrakový. Narazíš tu z čista jasna na velké korso lidí, kteří tu tiše promenují, naslouchajíce hudbě, linoucí se z otevřených oken malého sálu a vytvářející malebnou zvukovou kulisu vydařeného letního večera. Náhle zmlknutí hudby uprostřed věty vyostří vzrůstající zvědavost, která tě vyžene až do prvního poschodí sokolovny. Otevřenými dveřmi sálu uvidíš s prahu dvacetičlenné osazenstvo orchestru a mladého vlasatého dirigenta, který skloněn nad pultem zuřivě znovu vytepává do vzduchu správný takt špatně zahrané věty. Tak, to tu ještě nebylo! Není tu pamětníka tak velkého amatérského hudebního tělesa. Jdeš-li věci na kloub, přijdeš na to, že tu u jednotlivých pultů sedí vedle místních domácích muzikálních nadšenců a bývalých příslušníků vojenských kapel, kteří zde našli svá povolání, i několik doktorů a úředníků, přesazených sem ze Sudet. Snad je v tom i kus maloměstského snobismu, který se napájí z faktu, že to tu diriguje sám pan centrální ředitel panství, ale i tak je to hezké, vidíš-li tu sedět u pultu prvních houslí vedle místního advokáta a vedoucího Národního souručenství typografa, u cella vedle profesionálního kapelníka (který tu ovšem hraje zadarmo) okresního soudce, u klavíru místního redaktora, u bas vedle zdejšího živnostníka doktora z notářství, u klarinetů vedle posunovače dopravního úředníka atd. Jdeš odtud rozradostněn nejen tím, co jsi tu slyšel, ale a hlavně tím, že jsi tu viděl novou národní pospolitost bez kazu třídní nadřaděnosti. A když cestou k domu míjíš v parku Španielova Masaryka, který se odtud dívá s pomníku padlých na městečko, myslíš si, že to tu přece jen tak špatně nevedou.

dopisy

Bývanie a strecha nad hlavou

Pán redaktor!

Idúc na krátku dovolenú, umienil som si, nedať sa sviest' k ničomu inému, len k užívaniu kľudu a odpočinku, nič nečítať, o ničom nevedieť a venovať sa jedine slnku a vode. Nešťastnou náhodou hodil som v poslednom okamihu do tašky ku gumovým topánkam a plavkám dve posledné čísla „Prítomnosti“, a to zatiaľ zvrátilo moje tak pekné predsavzatie.

V 31. čísle v odst. „Doba a lidé“ píše Ján Frank článok „Bydlení a střecha nad hlavou“. Niektoré odstavce vnútily mi do ruky tužku a zaujímam k nim nasledujúce stanovisko:

Žitie podmieňuje bývanie, dobré či menej dobré, to považujem za otázku národohospodársku, v užšom slova smysle podnikateľskú. Aj keď sám pre seba stavám domec, podnikám a kalkulujem. Pri zdravom hospodárstve musí na svoj peniaz prísť každý, kto stavia, už či je to štát, zem, okres, alebo obec, ale aj súkromý domáci pán, alebo podnikateľ. Všeobecne pletieme si snaženie „sociálne hygienické“ s naprostým prepychom. To platí dnes najmä o malých bytoch v mestách. Pracujeme teda k tomu, aby sme snížili cenu bývania menšími stavebnými nákladmi. To by bola jediná a bezpečná cesta zo začarovaného kruhu.

Príliš drahé stavby a následkom toho aj drahé byty, možno zľavniť:

1. získaním lacných stavebných pozemkov, na ktorých by sa stavali objekty z tehál, s troma obytnými etážami s po-minutím všetkých železobetónových konštrukcií;

2. revíziou stavebných predpisov, ktoré sú pre dnešnú dobu naprosto zastaralé a prieča sa všemožnému pokroku;

3. novými stavebnými jednotkami vo výrobe tehliarskeho materiálu. Soslabením nosných múrov, ktoré zostávajú pri tom kvalitnými a vo všetkých smeroch požiadavkom doby vyhovujúcimi;

4. stropy, ako ich dnes prevádzame, sú príliš ťažké, vyžadujúce dlhú dobu prevádzacej. (Je mi známe, že sa už nová zjednodušená konštrukcia stropov pripravuje v známych tehliarskych podnikoch v Hrochovom Týnci);

5. upustením od rovných striech, ktorých sa užíva ako teras;

6. ďalším najdôležitejším bodom je otázka oprostenia sa od zbytočného prepychu, ktorý sa prejavuje u nás dnes už ako naprostá nezbytnosť a samozrejmosť, a to v mene tak zvanej hygieny. Je to:

a) keramické dlažby v sieňach, schodištiach, chodbách, predsieňach, kuchyniach, kúpeľnách a záchodoch. Keď uvážime, že šamotové dlažby stoja dnes K 80.— za 1 m² a že je možno nahradiť ich dlažbami z tvrdopálenej hliny za K 26.— až 30.— za 1 m², pri čom i tieto v každom smere požiadavkom hygieny vyhovujú, prejaví sa nám rozdiel nákladu.

b) Obklady stien flieskami vo všetkých výšuvodených miestnostiach možno celkom dobre nahradiť olejovými lebo lakovými nátermi. Aj tu možno šetriť. Keď sa počíta za flieskový obklad od 120 do 160 K za 1 m², možno pekný náter zhotoviť za 18—20 K za 1 m² a obklady flieskami obmedziť na 2 až 3 m² pri šporákoch a umyvadlách.

c) Otázka podláh v obytných miestnostiach. Aj tu nám chýba lacný, ale kvalitný materiál. Baťov „Zlinolit“ je o polovicu lacnejší ako parkety, ale bude treba z neho odstrániť zápach, ktorý vzniká pri vyšších teplotách a pri slnečnom svite do miestnosti. Ináč by „Zlinolit“ vyhovoval a pri ďalšom rozšírení spotreby i v cene iste klesnul. Tiež iné druhy umelých podláh, keď sú lacné a dokonalé, musia postačiť.

d) Prevádzanie inštalatérskych prác. Zamurovávanie inštalatérskych vedení do múrov je vec veľmi nákladná a potom aj nemožná, keď počítame so zoslabením múrov. Jedno je závislé na druhom. Ale aj za dnešného stavu vecí stavíme slabé priečky a rôzne medzisteny z dobrého materiálu aj ináč pečlivo. Potom prichádza inštalatér s kladivom a dlátom a múry tieto preseká, rostrasie a uvoľní tak, že sa už len čiastočne omietkou polepia. Kto chce lacnejšie a dobre stavať, ponechá rúry vodovodu, plynovodu, ústredného kúrenia na povrchu a situuje v miestach, kde najmenej prekážajú. Rôznobarevné nátery označujú potom druh vedenia. Sekanie rýh a ich potomné zamurovanie je veľmi značnou položkou v nákladoch a nemalo by sa prevádzať v malých bytoch. Najhorší sú elektrikári so svojimi trubkami a krabicami. Viem, ako sa veci nemajú robiť, ale treba domyslieť odborníkom, ako spôsob vedenia zjednodušiť a zlacneť. V určitom smere ideme mlhovými krokmi dopredu, ale v niektorom sme nepomerne pozadu.

Snáď Masarykova akadémia práce mohla by sa veci ujať a vypísať súťaže pre jednotlivé obory, ako zjednodušiť, zhsopodárniť a zorganizovať na stavbe výšuvodené inštalatérne práce. Tiež výroba lacných okien a dvier normálnych typov, o ktoré sa už tak dlho jedná, nepokročila. Snáď by nám mohli pomôcť baťovci.

e) Moderná architektúra oprostila sa po stránke vonkajšej až na hranicu skutočnej potreby. Zato všetok prepych a zbytočná nákladnosť hodené boly bez rozmyslu do vnútra. Dnes kúpeľňa v garsoniere, alebo v jednoizbovom byte nie je mysliteľná ináč, ako so zamurovanou kúpacou vaňou, obloženou

flieskami, akoby nebola práve tak hygienická voľne stojaca vaňa smaltovaná, zvonka opatrená olejovým náterom. A aký rozdiel v cene oboch armatúr?

Hygienu v otázke bytovej sme určite prehrali cez medz, kde pre samú hygienu vonkajšiu nezbyva potom na hygienu žalúdka, takže do prepychovej kuchyne nie je začo nakoniec priniesť zemiakov a mlieka.

Som presvedčený o tom, že za cenu tu navrhovanú zjednodušením bude možno získať ďalší obývací priestor tak potrebný pri malých bytoch v mestách. Zázraky robiť nevieme, ale zdravý rozum a zdravý pomer nezmeniteľných cifier môže byť východiskom z tohoto začarovaného kruhu. Stavanie a domový majetok musí byť za dnešného spoločenského poriadku výnosný ako každé iné podnikanie.

Dr. h. c. arch. Dušan Jurkovič.

Velká národní cena umělecká

Vážený pane redaktore!

O problémech našeho umění bylo již mnoho mluveno. Domnívám se, že mnohé tyto debaty zbytečně dráždí a namnoze urážejí umělce samy.

Myslím, že alfou i omegou všech těchto debat jest požadavek vzniku skutečného národního umění. Nemyslím však, že by se tohoto cíle dosáhlo tím, že laikové budou nahlížeti umělcům do žaludku, pod pero, pod štětec, že laikové budou chtít umělcům vésti ruku.

Tak se dnešní problém řešiti nedá, nechce-li se dosáhnouti pravého opaku: znechucení tvůrčí práce a roztržičnosti dosažených tvůrčích forem.

Chceme národní umění. Pomozme si svépomocí. Jak?

Svépomoc představoval bych si takto:

Zřídíme „Velkou národní cenu“ pro spisovatele, malíře, sochaře, hudební skladatele a p. „Velká národní cena“ necht' jest veřejnou uměleckou soutěží v širokém organizačním rámci národního festivalu.

V náznavu nastiňuji organizační rámec:

V ý s t a v a d ě l k n i ž n í c h: širší, pak užší soutěž, díla z užší soutěže vydati velkým nákladem v levném lidovém vydání. Národní hlasování na kuponech, zasilaných jako hlasovací lístky do ústředí „Velké národní ceny“ poštou. Tyto hlasovací lístky byly by osvobozeny od poštovného.

V ý s t a v a d ě l m a l í ř s k ý c h a s o c h a ř s k ý c h: ve vhodných místnostech, nepatrné vstupné, u každé vstupenky hlasovací kupon, jenž by byl odevzdán s označením díla při opouštění výstavy.

Soutěž hudební v Národním divadle, přenos rozhlasem; v ostatních oborech umělecké činnosti obdobně. Současně bylo by lze pořádati výstavu bydlení, stolování a p., jakož i akce zřízené již organizací „Radost ze života“. Návštěvníkům „Velké národní ceny“ poskytnouti slevy na dráze, propagovat ji tiskem, rozhlasem atd.

V. Švanda.

Nezlobí vás zubní film?

Nezdá se Vám, že Vaše zuby — ačkoliv si je denně čistíte — nejsou tak dokonale bílé a lesklé, jak by měly být? Lehoučkový matný stín na jejich povrchu je mucinový povlak — tak zvaný zubní film. Jak se ho zbavíte? Velmi snadno. Opatřete si speciální zubní pastu BIS-ACIDENTOL. Odstraňuje zubní film a má znamenité účinky antiseptické. Jest narkýslé ovocné příchuti a bohatě pění. Působí pocit čistoty a svěžesti v dutině ústní. Je vydatná a velmi úsporná. Užívejte BIS-ACIDENTOL, zubní pastu pro náročné.

Svět knih

Roč. 9. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ 35

Viktor Dyk:

ZTRACENÉ ILUSE*

I.

S jasnýma očima jsi kolem sebe ztrál,

byl jasný obzor, jasně perliť smích.

Zitřejšek slíboval, když dnešek

odumřel,

mluvily červánky o nových nadějích.

S jasnýma očima ztráti kolem tebe.

Těž jiskru v očích zřels a stejný

v srdci žár.

Zem' dobrá bývala, a dobré bylo

nebe,

ve zmatku chaosu se tvořil lepší

tvar.

Neb mládí dobré je a zušlechťi těž

omyšl.

Den bouří, plískanic je, přec jen

dobrý den.

— — Kdo přišel náhle k nim a vše

to křehké zlomil?

Ten, kdo plál jako ty, proč náhle

ochlazen?

Tak rána zaplaší pojednou ptactva

hejna.

A vrabčič ulétá, by skryl se ve

hrůze.

Táž jiskra bývala a v srdci touha

stejná.

Řeč jejich vyslechni: — „Ztratil

jsem iluse.“

II.

Hle, ztratil iluse. Tož popřej jemu

sluchu.

Pověděť hodlá ti příběhy tajemné.

— „Já klopýt' o balvan, trn v nohu

vbodl v spěchu.

Mne touha zradila a lidé kolem

mne.

Ztratil jsem ilusi. Bublina z mydlin

splaskla,

překrásná bublina, za kterou šel

jsi slep.

Já barevná jsem zadržal se na skla.

Já, žel, se dotkl jich. Krev prýští;

zranil střep.

Co bylo veliké, jak scvrklo se to

rázem!

Co bylo rážové, jak přešlo náhle

v seď.

Kdo orlem zdával se, ten náhle

stal se plazem,

kdo včera ptal se sám, dnes nedal

odpověď.

A bylo slibu tu, který by nebyl

selhal?

A byla půda tu, na které možno

stát?

Iluse ztraceny. Je nutno, by se

belhal,

kdo nedočkavě letěl jedenkrát.

A nepolámat zbytečně svých údů,

toť v pouťi žítí štěstí bezmezé.

Jen třeba bdělým být a najít pev-

nou půdu.“

— Kdo ztratil ilusi, rozvahu na-

lezne.

Tajemství věcí

Čím bohatší vnitřní svět, tím jasněji zří člověk také bohatství vnějšího. Vždyť ten jest přece protivou onoho. Čím veselější jest tvé srdce, tím jasněji září slunce. Čím hlubším tě učinila bolest, tím hlouběji se ti otvírá tajemství věcí. Čím ušlechtlejší duše, tím skvostnější jest před ní květina, hora i hvězda. Čím širší jest láska, tím silnější souzvuk všude cítí. *Quardini*

POZNÁMKY

AMERICKÉ POVÍDKY

Pod názvem „Lidé, které jsem potkal“ (vyd. Fr. Borový) vydal Edward Valenta povídkovou žéň své cesty po Americe, kterou před časem podnikl. Nutno říci, že se jeho prózy vymykají běžnému cestopisnému zboží beletristickému, jak je u nás plodí každá větší cesta našich autorů. Čtouce je, cítíme, že Valenta shromáždil velké množství empirie a zde ji podává ne již jako zážitkovou surovinu, nýbrž přeformovanou v uzavřený, básnický tvar. Tématicky jsou tyto povídky značně mnohotvárné. Vypravují o ztraceném lidském tvoru Mr. Gibsonovi, katolickém duchovním, který dovede trochu pozornosti, věnované jemu, oplátní hrdinskými projevy náklonnosti a lásky; o hrdinném obchodním zástupci, který trpěl fyziologickou přímo hrůzou z letadel a letu, a přece v zájmu obchodu věčně cestoval letadly. A jindy postihují speciální americkou psychologii, tak v příběhu o novém fideři výletního autocaru v St. Franciscu, který vozí hosty po městě za úplné mlhy a s neochvějnou horlivostí jim líčí krásy, které nevidí. Z tohoto nezdařeného debutu však vznikne — no-

III.

S jasnýma očima hled' dále kolem sebe.

Dál kráčeť cestou svou. Tvá víra je tvůj dar.

Nechť řičí chladný mráz, nechť sebe více zebe,

v té zimě zřehlé tak neztráčeť tepla jar.

A nech ty rozvážeň dál nesměle se belhat.

Jich počtám usměj se, ty, jenžs jich chybu znal,

kde jiní selhali, ty nemáš práva selhat,

ni práva vzdáti se, kde jiný snad se vzdal.

A v jejich lampičce když dohasíná olej,

v tmu proto neuvěř; je nutno dál se brát.

Ty cizí slabosti se nikdy nedovolej a k vlastní omluvě necituj cizích vad.

Vždy, když se připozdí, strašidla vidí baby,

vždy, když se setmělo, je hrůza pojtmá.

Ty věren pouťi své, byť, abys došel, slabý,

hled' v jasný zítřejšek jasnýma očima.

* Ze sbírky „Anebo“.

Horace Traubel:

BURCOVÁNÍ ZE SPÁNKU

Chci se smáti. Nerozumějte mi falešně. Smáti. Proč bych si nechal zkazit dobrý rozmar tímto bojem. Myslíte, že dobrý rozmar je slabost? Dejte pozor! Dvejte se, povolím-li ve svém dobrém rozmaru. Což nevíte, že v smíchu jsou skryty nejkrutější zbraně? Celé moře mám za svým smíchem. A můj smích zřítí všechny piráty. Chci býti vesel. S písní na rtech chci jíti v boj. To neuškodí boji a mně to pomůže. A pro účely tohoto válečného tažení konám vše, co mi může pomoci. Svým smíchem mohu zničit deset tisíc posměvačů. Dobře namířený smích pováží městskou hradbu. Poctivému smíchu neodolá žádná nespravedlnost. Zhasněte slunce. Buďte se přece smáti. A můj smích postaví opět slunce na jeho místo. Nenahtžím, proč by mne měl učiniti ničemným pokuk, aby šířil blaženost. Proč nemám býti cestou stejně šťasten jako u cíle? Ba, předem si již něco vzíti s cíle? Pomůže to něco cíli, budu-li pobíhati s žulostnou tváří? Nepravím, abys nasadil si veselou masku. Pravím, že máš býti opravdu veselým. Já jím jsem. Neboť vidím přechod dobré doby. A vypůjčuji si již u její předzvěsti. *Ze stejnojmenné essaye.*

FEUILLETON

G. Charensol:

ZAJÍMAVÝ ČLOVĚK.

Když jsem se probíral právě vydanými Vzpomínkami obchodníka obrazy, vzpomínal jsem na své první setkání s Ambroisem Vollar-dem. Psal jsem tenkrát studie o velikých uměleckých sbírkách a jeden z prvních, koho jsem navštívil, byl ovšem tento slavný přítel impresionistů. Přišel mi sám otevřít a tak jsem po prvé spatřil vysokou a statnou siluetu, husté, krátké vousy, křovinatá obočí a přivřené oko slavného obchodníka.

„Ale to se rozumí,“ odpověděl, když jsem mu řekl, proč jsem přišel. „Ale nemám to ještě všechno uspořádáno . . . Jakmile budou obrazy rozvěšeny, zavolám vás.“

To se stalo před patnácti lety a jistě se nemýlím, když řeknu, že pan Vollarad dodnes nedokončil uspořádání svých sbírek.

Není to ostatně nic divného, protože nejednou skoupil všechno, co bylo v atelieru umělců, jež měl rád, a možná, že některá údobí Vlamínckova nebo Derainova jsou špatně známa jenom proto, že mnohá jejich díla leží dodnes v bednách, jejichž strážcem byl za války

vé povolání humoristického průvodčího cizinců. Všechny tyto povídky jsou přímo rafinované dělové stavěny, takže nás svými nečekanými zvraty k sobě silně upoutají, at už vypravují o typickém konci všetečného reportera nebo o šikovném „psychologickém“ tahu podnikatele vyléto do coloradského Velkého kaňonu, o nejdražším jídle světa, které cestujícím zabrání svou vzácností, aby je za bouře vyvrhli, o primitivní psychologii černochů na Haiti nebo o neznámé tropické nemoci, která padne za obětí rámě slečny Scheltingové i její láska. Všude množství empirie, vtělené do uzavřené formy povídky, svrchovaně emotivní. Vzpomínáme ovšem u těchto próz na povídky Karla Čapka, zvláště na jeho povídky rané, a někdy nás trochu odpuzuje jejich honosné intelektuální přibarvení, které však nicméně zůstává vždy jen v rovině hry, hry rozumu rozmarné. Ale v nepočtené naší produkci povídkové zaujmají Valentovy povídky přece místo nesporně významné. *Bedř. Václavek v Morav. večerníku.*

Učte se těsnopisu a jazykům. znalost jejich se dnes všude žádá. První pražský spolek stenografů zahájí kursy praktického těsnopisu a letos také kursy jazykové v pondělí 2. října o 19. hod. opět pro všechna oddělení společnosti, veřejně přístupnou úvodní a informační přednáškou ve velkém sále Domu inženýrů SIA v Praze I., u mostu Svatopluka Čecha.

Vyučuje se odpoledne a večer ve všech částech Velké Prahy. Režijní poplatky za celý rok 90 K neb 15 K měsíčně.

Podrobné prospekty zdarma, ústní informace a zápis denně od 8—19 hod. v Těsnopisné ústředně v Praze I., palác SIA, IV. poschodí, telefon 619-51. Mimopražští posluchači mají 50% slevu na dráhách. — Pro venkovské posluchače též písemné kursy těsnopisu na dálku.

Dobré výsledky péče o mládež. V rámci rozšířené péče o mládež v českých zemích věnovala také zlínská sociální zařízení, Červený kříž a okresní péče o mládež za vydatné podpory Baťových závodů velkou pozornost potřebné mládeži a to jak ze zlínského kraje, tak hlavně z různých míst Moravy. Zatím co loni požívalo výhod prázdninové péče necelých dvě stě dětí, vrací se nyní z prázdninových osad a ozdraven několik set dětí. Kromě krásné ozdravovny v Březolupcech pro 160 dětí, byly letos zřízeny zotavovny v Malenovicích, ve Slušovicích, na Hradisku a ojedinelý tábor v Pozdřechově, který je vzorem pro letní tábory mládeže. Tento tábor byl umístěn v dřevěných ubikacích pracovního tábora, kde měl k dispozici plně vyhovující ložnice, jídelny, společné místnosti, vodovod, vlastní elektrárnu a pod. Pořádali se také různé kursy pro dospělejší mládež v přírodě. Kromě pobytu na zdravém vzduchu naučila se mládež žít ukázněným táborovým životem.

V těchto dnech končí pobyt dětí

v ozdravovných. Děti se vrací do-
mů osvěženy jak na těle tak na
duchu a zdravě.

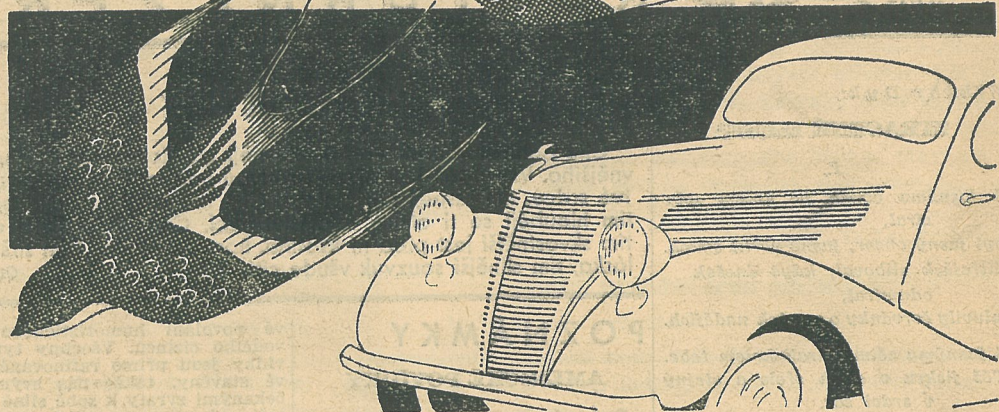
Láskou a vděčností oplácí národ
naším duchovním vůdcům za vše,
co pro jeho růst a velikost udělali.
Nad jiné přesvědčujícím důkazem
o tom je úspěch výboru z Mánesova
díla, které pod názvem Zemi mi-
lované . . . chystá nakladatelství
Orbis. Výbor bude mít přes 300
stran. Vzorový hlubotisk Neubertův
dá obrázkům, co jim patří. Barevné
přílohy dílo doplní. Vyjde začátkem
září. V plátěné vazbě bude za K
150.— Po subskripci bude cena
zvýšena.

Pokračovací kursy pro mládež
škole odrostlou. Ve Zlíně bude v no-
vém školním roce zavedena novinka;
pokračovací kursy pro mládež
škole odrostlou, ve věku od 14 do
16 let. Tyto pokračovací kursy jsou
jednou z prvních reformních škol-
ských snah, jak byly uplatňovány
letos na školských poradách; věno-
vat totiž pozornost mládeži odrostlé
škole. Kursy povolilo ministerstvo
školsství a národní osvěty a budou
zřízeny při měšťanských školách ve
Zlíně. Jsou určeny pro mládež, kte-
rá není v učení ani nestuduje. Bu-
dou zřízeny dva ročníky a při vět-
ším počtu bude žactvo rozděleno
jednak podle pohlaví a jednak podle
zaměstnání do tříd: všeobecné, živ-
nostensko-průmyslové, obchodní a
zahradnicko-ovocnářské. Vyučovat
se bude 8 hodin v jednom dni
v týdnu a u děvčat ještě o půl
dne více.

Příležitost pro mladé dívky.
Každého roku přichází do Zlína
několik set hochů a děvčat ve stáří
14 a 15 let, kteří byli přijati do Ba-
tovy školy práce. Letos rozmožnilo
již řady zlínské průmyslové mlá-
deže několik set hochů a děvčat,
kteří začínají jako mladí muži a
mladé ženy své povolání v průmys-
lových dílnách. Po práci navštěvují
hoši tříletou průmyslovou školu a
děvčata tříletou školu, v níž se při-
hlíží k jejich příštím úkolům matek
a hospodyní. Nyní je přijímání žá-
ků a žákyň do Batovy školy práce
v proudě. Přijme se však ještě
větší počet děvčat ve věku 14 a 15
let, která vychodila s úspěchem tři
nebo čtyři třídy měšťanky. Žádosti
o přijetí necht' zaslou žadatelky na
adresu: Ředitelství Batovy školy
práce, Zlín II.

Kam s úchylným hochem? Du-
ševně úchylné hochy se sníženými
rozumovými schopnostmi připravuje
pro praktický život výchovnou
prací ve škole, v dílnách a zahrada-
nictví Chlapecká výchovna v Hradci
Králové. Přijímá hochy ve věku od
6 do 16 let. Informace zaslá ředitel-
ství Chlapecké výchovny v Hradci
Králové (známka na odpověď).

První cesta novým vozem...

První cesta novým vozem je radostnou chvílí v životě automobilisty. Tato Vaše
cesta bude krásnější, vykonáte-li ji vozem Praga Piccolo, který je výsledkem
pocitivé práce a úsilí po dokonalé konstrukci a kvalitním provedení. Piccolo
jede rychle, tiše, sedí dobře na silnici, lehce se ovládá a je skromný v provozu. K těmto
technickým přednostem se řadí vnější elegancie, bohatost výbavy, dostatek místa pro po-
sádku i zavazadla, kteréžto vlastností tvoří z vozu Praga Piccolo automobil pro dobré
služby. S takovým vozem budou Vaše cesty po mnoha létech právě tak příjemné, jako
první jízda.

PRAGA

vůz na statisíce kilometrů

ČESKOMORAVSKÁ-KOLBEN-DANĚK a. s. automobilní oddělení
Praha-Karlín, Karlova 22.

Georges Rouault. Když dnes na-
vštívíte p. Vollarda, rád se vás
zeptá:

„Poslyšte, co říkáte tomuto
„Rousseauovi? Právě jsem ho obje-
vil kdesi v koutě.“

A ukazuje vám dosud neznámou,
velikou Celníkovu kompozici. Nebo
také uvidíte najednou na stěně
v jídelně nějakého Degasa, Gaugu-
ina nebo Renoira, jehož reprodukcí
byste marně hledali ve studiích o
těchto mistrech.

A přece před dvěma nebo třemi
lety pozval pan Vollard několik
přátel na oběd. Potom, když je po-
hostil svým proslulým „kreolským“
kuřetem, je poprosil, aby šli do-
lu do přízemí. A tam se jim objevila
nádherná výstavní síň a v do ní
řadě vystavených obrazů celá serie
Degasových pláten, pocházejících
většinou z nákupů od umělce, jež
ode dne koupě nikdo neviděl. I pro
ty z nás, kteří jsme Degasa znali
nejlépe, byl tento soubor, shrnující
všechny nejposlednější výboje sta-
rého mistra, objevem.

„Kdy otevřete svou galerii?“ ze-
ptal se ho kdosi.

„Brzy.“

Uplynuly měsíce, ta umělecká díla
dodnes visí na stěnách v té síni,
ale veřejně vystavena nebyla do-
nes.

Nedbalost, přisuzovaná někdy pů-
vodu p. Vollarda, protože se, jak
známo, narodil na ostrově Réu-
nionu? Vášeň lakomce, který zá-
livě ukrývá svůj poklad? Jenom
velmi bystrý člověk by dovedl říci,
co je ztajeno za touto zdánlivou
lhostejností . . .

Přišel jsem k němu jednou, aby
mi ukázal obrazy Rouaultovy, jichž
má mnoho a jež nikdo nezná.
Bylo to v zimě. Seděli jsme sami
dva u krbu. Můj hostitel se dal
pozvolna uspat teplem, zatím co
jsem mu vysvětloval, proč si tak
velice přeji vidět ty obrazy. Ne-
zbývalo mi, než po špičkách ode-
jít . . .

A ještě jedním charakteristickým
znakem bych rád doplnil obraz této
poutavé povahy: p. Vollard hrozně
rád vypravuje anekdoty; jejich
vtipnost je neomylná, když je vy-
pravuje on, ale stávají se zoufale
banálními, jakmile by se někdo
opovázil opakovati je. Ostatně klíč
k tomuto tajemství nám podávají
Vzpomínky obchodníka s obrazy,
protože tato kniha je prosáklá hu-
morem tak zvláštním, tak nepostiž-
ným, že člověk neví, zdali si její
autor vůbec uvědomuje, nebo zdali
všechny ty historky, vzpomínky,
soudy a poznámky, nakupeňé na
těch 400 stránkách, nejsou jen ovo-

cem duše prosté a od přirozenosti
bezelstné.

Tento odhad by rozlil hrozně je-
ho nepřátele, neboť ti mu rádi při-
suzují nejčernější záměry a mezi
jinými ho obviňují, že o Cézannovi
a Renoirovi mluví bez nepřetr-
žitého hloupého obdivu. Upírají
mu dokonce všechny čich, všechnu
intuici:

„Vy říkáte, že objevil Cézanna,
Renoira, Degasa, Gauguina, Van
Gogha, Rousseaua, Maillota, De-
raina, Picassa, Vlamincka, Rouaul-
ta a Chagalla, ale to udělali jiní již
dávno před ním, a Vollard kupoval
přece také díla Henryho de Groux,
Steinleina, Ropsova a Iturinova.“
To ovšem opakují jenom to, co rád
říkává sám Vollard:

„Neobjevil jsem nikoho. Já jsem
prostě poslouchal lidi, jejichž úsud-
ku jsem si vážil.“

Pissarro měl jistě šťastný vliv na
jeho volby a ještě dnes, když chce
dát ilustrovat nějakou knihu, se rád
ptává na radu svých přátel:

„Poslyšte, co byste tomu řekli,
kdybych dal Vergiliova Georgica
ilustrovat Segouzacovi?“

Ty jeho knihy! To jsou možná
jediné věci, o kterých mluvívá
opravdu vášnivě. Toť se ví, měl
rád slavné malíře, kteří bývali jeho
přáteli; obdivuje se Cézannovým
obrazům, jež má v jídelně, nebo

Renoirovým soškám, které stojí na
jeho chodbě. Ale zeptejte se ho na
jeho činnost nakladatelskou a roz-
povídá se do nekonečna. Jak by
ostatně nebyl pyšný na to, že si
ilustrace k Verlainovi vyzádal od
Bonnarda, k Zahradě muk od Ro-
dina, k Ronsardovým Laškovinám
od Maillota, ke Galantním slavnostem
od Laprada a k jiným slavným
knihám od Deraina, od Pi-
cassa, od Chagalla a jiných?

Ale také Vollard má svého ko-
níčka: literaturu. Úspěch jeho knih
o mistrech, jež znával, ho přiměl
vrhnout se na jiné cesty. Na cestu
satiry se serií Ubů a na cestu ro-
mánové hagiografie se Svatou Mo-
nikou. A dnes se tedy vrací k lite-
rárnímu žánru, který mu před lety
vynesl veliké chvály a ostré kriti-
ky: jeho paměti jsou jednak ne-
obyčejně objevitelská autobiografie,
jednak zajímavá freska uměleckých
kruhů v posledních padesáti letech.

Vollard neríká ovšem váčchno, ale
říká toho mnoho — hlavně čtená-
řům, kteří dovedou číst mezi řádky
— a pak také: je cítit, že při psaní
těto knihy prožíval nesmírnou ra-
dost, jak se vzpomínky řadily ke
vzpomínkám a podobizna k podo-
bizně. Kniha, psaná v radosti, bývá
neobyčejně zábavná; ve společnosti
Vollardově se čtenář nenudí ani
vteřinu.